

Nuorten aikuisten kokemuksia osallisuuden vahvistumisesta Sauma-starttipajalla

Toni Tervola

Marraskuu 2018

Sosiaali-, terveys-, ja liikunta-ala

Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Tervola, Toni	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Marraskuu 2018
	Sivumäärä 63+6	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Nuorten aikuisten kokemuksia osallisuuden vahvistumisesta Sauma-starttipajalla		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Vesa, Vainiomäki; Leila, Nisula		
Toimeksiantaja(t) Sovatek-säätiö, Sauma-starttipaja		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa lisää tietoa starttivalmennuksesta nuorten aikuisten kanssa työskentelyyn. Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata starttivalmentautujien kokemusten kautta, miten starttivalmennus on vahvistanut valmentautujien osallisuuden kokemuksia.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Sovatek-säätiön Sauma-starttipaja. Tutkimus oli laadullinen ja tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla. Tutkimusaineisto koostui viiden starttivalmennukseen osallistuneen nuoren haastatteluista, jotka tehtiin keväällä 2017. Haastatteluaineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.</p> <p>Tutkimustulosten mukaan Sauma-starttipajan starttivalmennus vahvisti haastateltavien yleisesti koettua hyvinvointia sekä arjen hallintaan liittyviä toimintoja. Tutkimustulokset osoittavat myös, että valtaosalle haastateltavista Sauma-starttipajan toiminnalla ei ollut merkitystä työllistymisen näkökulmasta. Tutkimustulosten perusteella Sauma-starttipajan toiminnalla on ollut jonkin verran positiivista merkitystä haastateltavien asennoitumiseen opiskelua kohtaan. Sauma-starttipajalla on ollut jonkin verran merkitystä siihen, että osa haastateltavista oli alkanut aktivoitua erilaisten vapaa-ajan harrastusten suhteen. Tutkimustulosten mukaan Sauma-starttipajalla on saattanut olla positiivinen vaikutus haastateltavien kokemuksiin kuulumisesta eri yhteisöihin ja yhteiskuntaan.</p> <p>Tutkimus osoitti, että Sauma-starttipajalla on todennäköisesti ollut vaikutusta osallisuuden vahvistumisen kokemuksiin. Tuloksista on nähtävissä, että Sauma-starttipaja yhdessä muiden sosiaalipalveluiden kanssa on koettu hyödylliseksi osaksi matkalla kohti opintoja, työpaikkaa tai toisia sosiaalipalveluita.</p>		
<p>Avainsanat (asiasanat)</p> <p>Osallisuus, työpaja, starttipaja, starttivalmennus, syrjäytyminen</p>		
Muut tiedot		

Author Tervola, Toni	Type of publication Bachelor's thesis	Date November 2018
	Number of pages 63+6	Language of publication: Finnish
		Permission for web publica- tion: x
Title of publication Young adults' experiences of enhanced participation in the Sauma start-up workshop		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Supervisors Vesa Vainiomäki, Leila Nisula		
Assigned by The Sovatek-Foundation, Sauma start-up workshop		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the thesis was to provide more information about start-up training for people who work with young adults. The aim of the thesis was to describe how start-up training strengthens the experiences of participation of the training participants.</p> <p>The thesis was assigned by the Sauma start-up workshop of the The Sovatek-Foundation. The study had a qualitative approach, and the data was collected by using theme interviews with five young adults who participated in the start-up training in spring 2017. The data was analysed by using theory driven content analysis.</p> <p>According to the results, the start-up training of the Sauma workshop enhanced the respondents' well-being and their coping with everyday life. The results also showed that for most of the respondents, the Sauma start-up workshop had no significance with regard to finding employment. However, the workshop seemed to have some positive effect on their attitudes towards studying. The workshop also seemed to have activated some of the participants with regard to leisure time activities, and it may have had a positive impact on their experiences of belonging to different communities and society.</p> <p>The study revealed that the Sauma-start up workshop most likely strengthened the experiences of participation. The results also showed that together with other social services, the workshop was seen as a useful part of the path towards studies, employment or other social services.</p>		
Keywords/tags (subjects) Participation, workshop, start-up workshop, start-up training, social exclusion		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto.....	3
2	Nuorten syrjäytyminen	4
2.1	Nuorisotakuu	5
2.2	Onnistunut nuorisotakuu- selvityshanke	6
3	Osallisuus.....	7
3.1	Osallisuus ja yhteisöllisyys hyvinvoinnin rakentajina	9
4	Sosiaalinen kuntoutus	10
5	Työpajatoiminta	12
5.1	Työpajatoiminnan kehitys Suomessa	12
5.2	Starttivalmennus	13
6	Sosiaalinen työllistäminen.....	14
6.1	Työpajojen työ- ja yksilövalmennus	14
6.2	Valmennuksen tasot.....	16
7	Sovatek-säätiö	17
8	Sauma-starttipaja	17
8.1	Sauma-starttipajan ryhmä- ja työvalmennus.....	19
9	Aikaisemmat tutkimukset	21
10	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	23
11	Tutkimuksen toteuttaminen	23
11.1	Teemahaastattelu kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruu menetelmänä	24
11.2	Aineiston analysointi	26
11.3	Eettisyys ja luotettavuus	29
12	Tutkimustulokset.....	31
12.1	Starttivalmennukseen osallistuneiden hyvinvoinnin kokemukset	31
12.2	Toimeentulo	32
12.3	Turvallisuus.....	33
12.4	Asuminen.....	34

12.5	Subjektiiviset kokemukset yleisestä hyvinvoinnista	36
12.6	Toiminnallisen osallisuuden vahvistuminen	38
12.7	Asiakasosallisuus	38
12.8	Työllisyys.....	40
12.9	Opiskelu	42
12.10	Harrastukset	44
12.11	Yhteisöihin kuuluminen.....	46
12.12	Suhteet muihin ihmisiin ja eri yhteisöihin.....	46
12.13	Vastavuoroinen luottamus.....	48
12.14	Vastavuoroinen arvostus.....	49
12.15	Tasavertaisuus	50
13	Johtopäätökset.....	52
13.1	Riittävä toimeentulo ja hyvinvointi	53
13.2	Toiminnallinen osallisuus	54
13.3	Kuuluminen yhteisöihin ja yhteiskuntaan	55
14	Pohdinta	56
	Lähteet.....	60
	Liitteet	64
	Liite 1: Saatekirje.....	64
	Liite 2: Haastatteluteemat	65
	Liite 3: Suostumuslomake	66
	Liite 4: Kehitysideoita Sauma-starttipajan toimintaan	67

1 Johdanto

Nuorten syrjäytymiskysymys on vakava ja todellinen. Syrjäytymisestä käytävää keskustelua vaivaa sen epämääräisyys, koska keskustelijasta riippuen syrjäytyneiden nuorten määrä saattaa vaihdella kymmenillä tuhansilla. Jotta syrjäytymiseen voidaan puuttua tehokkaasti, on syrjäytymisen käsitettä tarkennettava, selvitettävä hyvin tarkasti keitä ovat syrjäytyneet nuoret, sekä tunnistettava ne nuorten ryhmät, joissa on suuri riski syrjäytyä. Yleisesti syrjäytymisellä tarkoitetaan hyvin laveasti eri psyykkisistä ongelmakokonaisuuksista, putoamista yhteiskunnan normien ulkopuolelle ja erilaisia päihderiippuvuuksien ja rikollisuuden muotoja. (Myrskylä 2012, 2.)

Nuorten syrjäytyminen ja siitä johtuvat huomattavat kansantaloudelliset seuraukset ovat puhuttaneet viime aikoina laajalti. Syrjäytyminen aiheuttaa mittavia taloudellisia, yhteiskunnallisia ja henkilökohtaisia seurauksia, joiden ehkäisemiseen esimerkiksi starttivalmennus ja työpajatoiminta omilta osiltaan vastaavat. Starttivalmennuksella pyritään vahvistamaan nuorten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta, joka yleisesti voidaan nähdä syrjäytymisen vastaparina.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kuvata starttivalmentautujien kokemusten kautta, miten starttivalmennus on vahvistanut heidän osallisuuttaan. Tässä opinnäytetyössä osallisuutta tarkastellaan syrjäytymisen vastaparina. Opinnäytetyö tehtiin teemahaastatteluna Sauma-starttipajan entisille valmentautujille kevään 2017 aikana. Toimeksiantajana toimii Sovatek-säätiön Sauma-starttipaja.

2 Nuorten syrjäytyminen

OECD - maissa oli vuonna 2015, noin 40 miljoonaa nuorta oli ilman työ-, opiskelu- tai harjoittelupaikkaa. Heistä kaksi kolmasosaa ei hakenut aktiivisesti töitä. Epävarmuus tuloista ja työstä voi estää nuoria saavuttamasta perinteisiä aikuisuuden merkkejä, aiheuttaa lamautuneisuutta ja pettymystä. Tällä voi olla myös vakavia pidempiaikaisia vaikutuksia niin syntyvyyteen, terveyteen kuin rikollisuuteen ja se voi lopulta vaarantaa sosiaalisen koheesion. Tämän vuoksi OECD: en toimintapolitiikan kärjessä on nuorten auttaminen eteenpäin työelämään tai koulutukseen. (Carcillo, Fron, Hyee, Keane, Königs & Ladaique 2016, 9.)

Suomessa oli vuonna 2010, iältään 15 - 29 - vuotiaita syrjäytyneitä nuoria yhteensä 51 341 henkilöä, joka oli noin 5 % kaikista tämän ikähaarukan nuorista. Tähän joukkoon on syrjäytyneiksi luokiteltu nuoret, jotka ovat työvoiman ja opiskelun ulkopuolella, ja heillä ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Tästä 51 341 syrjäytyneiksi luokitelluiden henkilöiden joukosta työttömiä työnhakijoita oli 18 830 kappaletta ja 32 511 henkilöä olivat muita työvoiman ulkopuolisia. Nämä 32 511 työvoiman ulkopuoliset ovat syrjäytymisen kovassa ytimessä olevia nuoria, jotka eivät näy missään tilastoissa, eikä kukaan tarkalleen tiedä mitä he tekevät ja millaisia he ovat. (Myrskylä 2012, 1 - 2.)

Syrjäytyminen aiheuttaa kärsimyksen ja inhimillisen hyvinvointivajeen lisäksi yhteiskunnalle taloudellisia kustannuksia, jotka johtuvat esimerkiksi menetetyistä verotuloista, erilaisten korvaavien palveluiden käytöstä sekä toimeentulon tuista. Julkisudessa esitetyt arviot kustannuksista yhteiskunnalle yhden syrjäytyneen nuoren osalta ovat hyvin karkeat. Tarkkoja empiiriseen aineiston perustuvia arvioita taloudellisten kustannusten suuruudesta ei ole saatavilla. Pelkästään peruskoulun varaan jäävät aiheuttavat elinaikanaan keskimäärin 230 000 - 370 000 euron menetyksen julkishallinnolle verrattuna koulutuksen saaviin. Edellä mainittu summa on keskimääräinen, koska kaikki pelkästään peruskoulun varaan jääneet eivät ajaudu pois työmarkki-

noilta tai syrjäydy. Suurimmillaan ero peruskoulun varaan jääneen ja kouluttautuneen välillä on noin 680 000 euroa. (Hilli, Ståhl, Merikukka & Ristikari 2017, 663 - 675.)

2.1 Nuorisotakuu

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan tavoitteena oli parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja tukemalla terveitä elämäntapoja, sosiaalista vahvistamista, aktiivista kansalaisuutta, sekä tukemalla nuorten itsenäistymistä. Yksi tavoitteista oli taata nuoristyöttömyyden, syrjäytymisen ja eriarvoisuuden torjumiseksi jokaisella peruskoulun päättäneelle koulutuspaikka ammatillisessa oppilaitoksessa, lukiossa, kuntoutuksessa, työpajassa tai muulla tavoin. Etsivää nuorisotyötä ja nuorisotyön ennaltaehkäisevää päihdetyötä sekä työpajatoimintaa pyrittiin kehittämään (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 34-37.).

Vuonna 2013 käynnistettiin Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen nuorisotakuu, joka käsitti nuorten yhteiskuntatakuun, koulutustakuun ja nuorten aikuisten osaamisohjelman. Nuorisotakuun tavoitteena on tunnistaa nuorten syrjäytymisvaaran liittyviä tekijöitä, puuttua varhain nuorten syrjäytymiskehitykseen, estää työttömyyden pitkittymistä, sekä edistää sijoittumista koulutukseen ja työmarkkinoille. Jokaiselle alle 25- vuotiaalle ja yli 30- vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan harjoittelu-, opiskelu-, työpaja-, kuntoutus- tai työpaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluttua työttömäksi ilmoittauduttuaan (Työ- ja elinkeinoministeriön linjaukset nuorisotakuun toteuttamisesta TE-hallinnossa 2013, 3.).

2.2 Onnistunut nuorisotakuu- selvityshanke

Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry:n Onnistunut nuorisotakuu- hankkeen tavoitteena oli selvittää ja arvioida kuinka hallitusohjelman mukainen nuorisotakuu on toteutunut tarkasteltaessa nuorten ja heille palveluita järjestävien ammattilaisten näkemyksiä nuorisotakuusta, sekä monialaisen yhteistyön toimivuudesta. Hanke toteutettiin kolmessa kunnassa, Keravalla, Lohjalla ja Loviisassa. Selvityksessä kartoitettiin haastattelu- ja kyselymenetelmin, kuinka nuorisotakuuta toteuttavat ammattilaistojen toimijat tekevät 4P- mallin (public-private-people-partnership) puitteissa yhteistyötä, millaiset käytännöt olivat osoittautuneet toimiviksi ratkaisuksiksi ja millaisia kehityskohteita oli ilmennyt. Ryhmä- ja yksilöhaastatteluilla selvitettiin myös sitä, mitä nuoret ajattelevat nuorisotakuusta, millaisina nuoret kokevat erilaiset toimenpiteet sekä monialaisen yhteistyön vaikutukset. (Ervamaa 2014, 6.)

Työpajatoiminta oli yksi Onnistunut nuorisotakuu- hankkeen hyvistä käytännöistä, sillä se sai kiitosta niin ammattilaisilta kuin itse nuoriltakin. Työpajat auttoivat nuoria esimerkiksi tulevaisuuden suunnittelussa ja vahvistivat sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, yhteisöllisyyttä ja tekemällä oppimista sekä tukivat nuorten elämänhallintaa. (Mts, 11.)

Nuorisotakuusta on käyty vilkasta julkista keskustelua sen astuttua voimaan vuoden 2013 alussa. Nuorisotakuu on vuoroin leimattu epäonnistuneeksi, vuoroin epävakaa talouden kanssa kamppailevien Euroopan nuorten pelastajaksi. Todellisuus sijoittuu näiden kahden ääripään väliin. Nuorisotakuun myötä kunnille on tullut painetta kehittää sekä nuorten palveluita, että ammattilaisten keskinäistä yhteistyötä paikallistaloudella. Nuorisotakuu on myös nostattanut nuorten hyvinvointiin tähtäävien toimenpiteiden painoarvoa politiikan asialistoilla. Olosuhteet ovat olleet haasteelliset rakennettaessa toimivaa nuorisotakuuta, koska yleinen taloustilanne on vaikuttanut sekä kuntien eri palveluiden tuottamisen resursseihin että tarjolla olevien työpaikkojen määrään. (Mts, 9.)

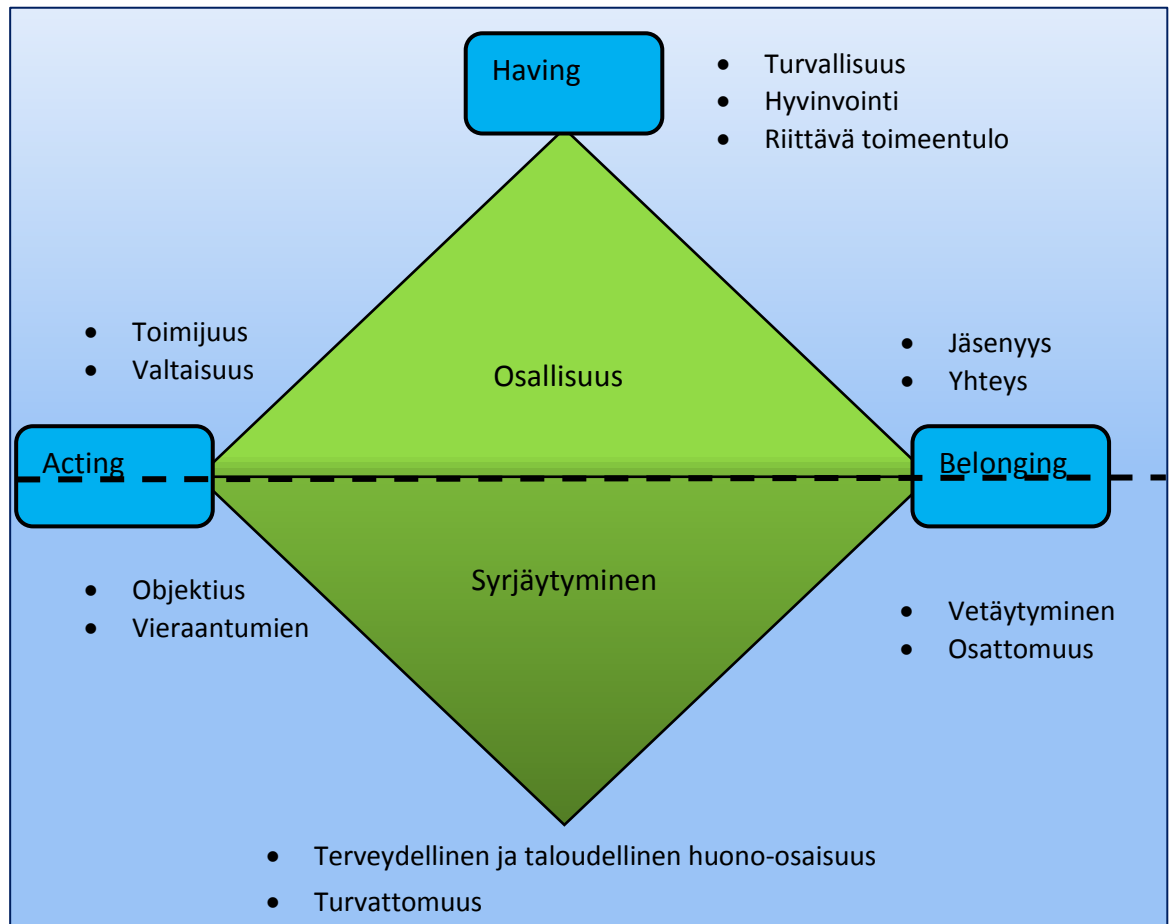
3 Osallisuus

Euroopan unionin ja Suomen hallituksen yhdeksi tavoitteeksi on nostettu osallisuuden edistäminen, joka toimii keskeisenä keinona vähentää eriarvoisuutta, torjua köyhyyttä ja ehkäistä syrjäytymistä (Raivio & Karjalainen 2013, 12). Suomessa osallisuuden käsite on tullut suosituksi erityisesti 2000 - luvun aikana ja samaan aikaan siihen on yhdistetty toisistaan poikkeavia merkityksiä, eikä yleisesti hyväksyttyä ja täsmällistä määritelmää osallisuudelle, yrityksistä huolimatta, ole saatu muodostettua (Nivala & Ryyänen 2013, 9). Alila, Gröhn, Keso & Volk (2011, 6) täydentävät ajatusta raportissaan toteamalla että, ei ole olemassa vakiintunutta ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää niin osallisuudelle, kuin sosiaaliselle kestävyydellekään, vaan tällä hetkellä kysymys on lähinnä orientaatiosta tai näkökulmasta.

Yleisesti osallisuus ymmärretään tunteena, kun yksilö on osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi työn, opiskelun, järjestö- ja harrastustoiminnan kautta. Osallisuus ilmenee yhteisöissä jäsenten mahdollisuutena vaikuttaa omissa yhteisöissä, luottamuksena, tasavertaisuutena ja arvostuksena. (Osallisuus 2016.)

Sosiologi Erik Allardt (1976, 38-49) on jäsennellyt ihmisen perustarpeiden kautta hyvinvoinnin ulottuvuuksiksi loving, having, being. Loving tarkoittaa tarvetta olla yhteydessä muihin ihmisiin. Having tarkoittaa materiaalisia olosuhteita, kuten esimerkiksi työ- ja asuinolosuhteet. Being tarkoittaa tarvetta kuulua yhteiskuntaan, esimerkiksi merkityksellisen työn tai poliittisen aktiivisuuden kautta.

Raivio ja Karjalainen (2013,16) ovat käyttäneet Allardtin (1976, 38-49) jäsentelyä hyvinvoinnin ulottuvuuksista hahmotellessaan osallisuuden rakennetta. Hahmotelman mukaan osallisuuden kolme ulottuvuutta tarkoittavat, että yksilöllä on taloudellinen osallisuus (Having), toiminnallinen osallisuus (Acting) sekä yhteisöllinen osallisuus (Belonging) (Raivio & Karjalainen 2013, 16).

Kuvio 1. Osallisuuden osatekijät. (alkup. kuvio ks. Raivio & Karjalainen 2013, 17.)

Kuviossa on esitetty kullekin osallisuuden osatekijälle myös negatiiviset vastaparit, syrjäytymisen osatekijät. Osallisuusulottuvuudella ilmenevä vajuus tarkoittaa syrjäytymisriskin lisääntymistä ja osallisuuden vähentymistä. Osallisuus ei toteudu täysimääräisesti, jos jokin osallisuuden ulottuvuuksista ei täyty. Osallisuuden ulottuvuuksien tasapainoisuus vaikuttaa siihen, miten koemme osallisuuden. Balanssissa olevan osallisuuden kolmion voi nähdä myös kuvastavan hyvinvointia yksilötasolla ja tämän heijastuvan sosiaalisena kestävyysnä yhteiskunnassa. (Raivio & Karjalainen 2013, 17.)

Sosiaalipalveluiden tarkoituksena on luoda edellytykset osallisuudelle, sekä aikaansaada toimintoja, joilla jo marginalisoituneet tai syrjäytymisvaarassa olevat ihmiset kokevat olevansa ihmisinä arvokkaita ja hyväksyttyjä. Sosiaalipalveluiden tehtävä on

rakentaa areenoita, joissa syrjään jääneillä ja vähävoimaisilla ihmisillä on mahdollisuus olla mukana toiminnassa, kantaa yhteistä vastuuta, sekä antaa panoksensa yhteiseen toimintaan. (Ahola, Arajärvi & Kananoja 2010, 53.)

3.1 Osallisuus ja yhteisöllisyys hyvinvoinnin rakentajina

Osallisuutta pidetään yleisesti keskeisenä tekijänä yksilön hyvinvoinnin kannalta, vaikka selviä kausaalisia yhteyksiä hyvinvoinnin ja osallisuuden välille ei ole helposti esitettävissä. Varsin suuri yksimielisyys kuitenkin vallitsee siitä, että sosiaaliset verkostot ja osallisuus toimivat suojaavina tekijöinä syrjäytymistä ja hyvinvointivajeita vastaan, sekä erilaisille disorganisaatioilmiölle, kuten esimerkiksi huumeille ja rikollisuudelle. Osallisuuteen kuuluu yhteisten normien hyväksymistä, yksilöiden ja ryhmien välistä vuorovaikutteisuutta ja altruismia. Edellä mainitut edellyttävät yksilön luottamusta muita ihmisiä ja yhteiskunnan eri instituutioita kohtaan, sekä instituutioiden edistyskäsittelyä ja toimivuutta. Osallistuminen tapahtuu epävirallisten ja virallisten sosiaalisten suhteiden kautta eriasteisilla tasoilla, kuten yksilötaso, perhe, työpaikka, ystävät, aluetaso ja valtakunnallinen taso. Eri verkostot voivat ylittää sosiaalisia, uskonnollisia ja etnisiä rajoja lisäten yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja suvaitsevaisuutta ja sitä kautta turvallisuutta ja luottamusta. Liittyminen yhteiskuntaan ja yhteisöön on vuorovaikutteista ja monipuolista toimintaa, sekä arvojen ja normien kautta säänneltyä ja ohjattua. (Alila ym. 2011. 13-14.)

Hyvinvointi voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen, materiaaliseen hyvinvointiin, terveyteen ja koettuun hyvinvointiin tai elämänlaatuun. Suomen kielessä Hyvinvointi-käsite viittaa, sekä yhteisötason hyvinvointiin, että yksilölliseen hyvinvointiin. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöiksi voidaan hahmotella itsensä toteuttaminen, onnellisuus, sosiaalinen pääoma ja sosiaaliset suhteet. Yhteisötason hyvinvoinnin osatekijöiksi voidaan hahmotella esimerkiksi koulutukseen ja työhön liittyvillä seikoilla, kuten työolot, työllisyys ja toimeentulo, sekä elinolot, kuten ympäristö ja asuinolot. Koettua

hyvinvointia mitataan usein elämänlaadulla, jota muovaavat materiaallinen hyvinvointi ja terveys sekä odotukset hyvästä elämästä, omanarvontunto, ihmissuhteet ja mielekäs tekeminen. Erot väestöryhmien välillä ovat suuret kaikilla edellä mainituilla hyvinvoinnin ulottuvuuksilla. Sosioekonomisilla osatekijöillä, kuten hyvinvoinnin aineellisilla ulottuvuuksilla (omaisuus, tulot, asumistaso) ja niiden saavuttamisen edellytyksillä (koulutus, ammatti, asema työelämässä) on selvä johdonmukainen yhteys terveyteen ja hyvinvointiin sekä niiden määrittäjiin. (Hyvinvointi 2015.)

Särkelä-Kukko (2014) kuvailee osallisuuden olevan moniulotteinen kuulumisen, tekemisen ja tuntemisen kokonaisuus. Hänen mukaansa kokemukset osallisuudesta koostuvat arjessa tapahtuvista pienistä asioita, kuten sosiaalisista suhteista, kuulluksi tulemisesta sekä omista asioista päättämisestä ja niihin vaikuttamisesta. Ihminen kokee olevansa osallisena yhteisöissään ja yhteiskunnassa esimerkiksi harrastusten, työn sekä vaikuttamis- ja osallistumistoiminnan kautta. (Särkelä-Kukko 2014, 36.)

Osallisuus voidaan hahmotella jonakin tapahtuma, mikä toteutuu yksilön ja yhteisön välisissä suhteissa. Yksi tapa on analysoida osallisuutta suhteena kolmen ulottuvuuden avulla. Ihminen on osallisena yhteisössä, kun hän: on osa yhteisöä, toimii osana yhteisöä sekä kokee olevansa osa yhteisöä. Osallisuuden toteutuminen edellyttää näiden kaikkien edellä mainittujen ulottuvuuksien täyttymistä. Osallisuus on yhteisön jäsenenä olemista ja toimimista, sekä olemisen ja toimimisen luomaa kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Tässä kontekstissa yhteisöllä tarkoitetaan niin konkreettisia, pieniä ja paikallisia lähiyhteisöjä kuin abstrakteja yhteisöjä, esimerkiksi yhteiskuntaa ja laajimmillaan koko ihmiskuntaa (Nivala & Ryynänen 2013, 26).

4 Sosiaalinen kuntoutus

Kuntoutus on monialaista ja suunnitelmallista toimintaa, jolla pyritään parantamaan ihmisen sosiaalista selviytymistä ja toimintakykyisyyttä, sekä edistämään työkykyä ja

työurien jatkuvuutta. Kuntoutuksella pyritään myös vastaamaan niihin kysymyksiin, joita nousee ihmisen vammojen, sairauksien ja sosiaalisen syrjäytymisen ongelmista. Yleisemmällä tasolla kuntoutuksella pyritään myös vahvistamaan yksilöiden ja väestöryhmien hyvinvointia, selviytymistä ja voimavaroja arjessa ja varsinkin elämänpölyn eri siirtymävaiheissa. (Järvikoski & Härkäpää, 2011. 8- 11.)

Sosiaalihuoltolaissa (SosHI 1301/2014,17§) sosiaalinen kuntoutus määritellään sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön keinoin tapahtuvaksi tehostetuksi tueksi. Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään ehkäisemään syrjäytymistä, edistämään osallisuutta ja tukemaan sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalisen kuntoutuksen määritellään sisältävän:

- kuntoutusneuvontaa ja -ohjausta
- sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kartoituksen
- ryhmätoimintaa ja tukea sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin
- valmennusta elämäntapaan ja arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen
- muut sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet

Nuorten sosiaalinen kuntoutus tukee nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, työpaja-, opiskelu-, tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäisee näiden keskeyttämistä. (SosHI 1301/2014, 17 §)

5 Työpajatoiminta

Hilpinen, Huumonen, Kivirinta & Välimaa (2014, 6) määrittelevät työpajan olevan yhteisö, jossa työnteon ja siihen liittyvällä työ- ja yksilövalmennuksella pyritään parantamaan yksilön arjenhallintataitoja, sekä valmiuksia ja kykyä hakeutua työhön tai koulutukseen. Työpajat toimivat toiminnallisina, yhteisöllisinä ja työvaltaisina oppimisympäristöinä, jossa yleisiä työelämävalmiuksia ja ammattitaitoja kehittäville työtehtävillä on oleellinen merkitys valmennuksessa. Nuorisotyön näkökulmasta työpajat toimivat oivallisina paikkoina nuorille aikuistumiseen, työssä oppimiseen, yhteisölliseen kasvuun ja elämäntaitojen kehittämiseen. (Nuorten työpajat n.d.)

5.1 Työpajatoiminnan kehitys Suomessa

1980 - luvun alussa Suomessa oli rakenteelliselle muutokselle otollinen tilanne, jonka myllerryksessä syntyi niin sanottu joutilaiden luokka, joilla ei ollut työväenluokalle tunnusomaista suoraa reittiä koulunpenkiltä suoraan työelämään. Nuorten syrjäytymisvaaraa noteerattiin 1980 – luvun puolivälissä ja työvoima-asetuksen muutos, myöskin Leppäsen lakinakin tunnettu, takasi velvoitteena kuuden kuukauden työllistymisjakson nuorille. Kuntaorganisaatiot vastasivat tästä nuorten työllistämisestä, kuitenkin käytännössä monessa kunnassa tilanteeseen ei oltu varauduttu laisinkaan. (Hassinen 2007a, 54.)

Työpajatoiminnan alussa kyseessä oli uudentyyppisestä työvoimahallinnon ja nuorisotyön toimenpiteiden yhdistämisestä, jonka palvelut olivat ensisijaisesti tarkoitettu nuorille, ammattikouluttautumattomille ja työttömille nuorille. Palvelut ja asiakas-kunta monipuolistuivat parin vuosikymmenen kehityksen aikana. Työpajojen valmennustyö ammatillistui vahvasti myös ajan myötä. (Hilpinen ym. 2014, 6.)

Työpajatoiminta oli alkujaan paikka, jossa nuorille tarjottiin työpaikka kuudeksi kuukaudeksi, ilman suurempia pohdintoja pedagogiasta ja metodeista. Alkuaikoina työpajojen voima oli niiden epävirallisessa luokittelemattomuudessa ja yhteisöllisyydessä. Silloisissa työpajoissa ei ollut edustettuna koulun latistavaa ja laitostavaa tasapäistämisen ilmapiiriä, eikä byrokraattista viranomaismaailmaa. Työpajojen ohjaamisen kulmakivinä on toiminut oikea työ ja työn tekeminen aina tähän päivään saakka. 1980 - luvun lopulle tultaessa työpajojen niin sanottu klassinen vaihe jäi taakse ja työpajatoimijoille alkoi selkiytyä ihmisten moninaisuus. Elämänpolulla suuntaansa etesivillä nuorilla arjen hallinta ja suunnitelmat pitkällä aikavälillä olivat tehtävinä mahdollisia. Yhteiskunnan portailla nousemiseen ei riittänyt pelkkä fyysinen suorittaminen ja monenlaiset ongelmat haittasivat nuorten etenemistä. Työpajat eivät toki olleet pelkästään nuorille, vaan niiden ikärakenne koostui kulloisenkin paikkakunnan työikäisistä työttömistä. (Hassinen 2007a, 55.)

Alkuaikojen työpajojen vilpittömänä motiivina oli tarjota tukipalvelu nuorisotyöttömille, koulupudokkaille ja muille harhailijoille, jotka asuttivat nuorisotilat ja olivat toistuvasti vastatusten yhteiskunnan kanssa. Työpajat tarjosivat näille nuorille alusta alkaen matalankynnyksen oppimisympäristön ilman luokittelua, sanktioita ja arvostanoja. Näiden nuorten elämän todellisiin ongelmiin ei kuntien nuorisotyö pystynyt vastaamaan, mikä synnytti konfliktin kuntien nuoristyön sisälle ja tämän johdosta alkoivat nuorisotoimet miettiä vaihtoehtoisia toimintamalleja. (Hassinen 2007b, 11.)

5.2 Starttivalmennus

Valtakunnallinen työpajayhdistys määrittelee starttivalmennuksen matalan kynnyksen palveluksi, joka vastaa usein puuttuvaan palveluun palveluverkostossa. Nuorten elämäntilanteen vahvistamiseen keskittyvä valmennus toteutetaan monialaisena sosiaalisen kuntoutuksen palveluna. Palveluprosessin alkuvaiheessa tapahtuva starttivalmennus on tavoitteellista ja kokonaisvaltaista toimintaa, jonka painopisteet ovat elämäntilanteen ja arjenhallinnan tukemisessa, sekä toimintakyvyn kartoittamisessa.

Starttivalmennuksen aikana vahvistetaan valmentautujan itseluottamusta ja -tunte-
musta, kartoitetaan ja vahvistetaan voimavaroja, tuetaan etsimään jatkopolku ja au-
tetaan etsimään tarvittavat tukitoimet palveluverkostossa. Starttivalmennuksessa
olennaista on monialaisen yhteistyöverkoston kanssa työskentely, sekä yhteisöllisen
ja yksilöllisen työotteen yhdistäminen.

Starttivalmennuksen kohderyhmänä ovat nuoret, jotka tarvitsevat kokonaisvaltaista
tukea tulevaisuuden suunnitelmien luomiseen ja elämäntilanteensa selvittämiseen.
Starttivalmennuksen toiminta on suunnattu henkilöille, jotka tarvitsevat tukea päivä-
rytmin korjaamiseen tai joilla on mielenterveysongelmia, erilaisia riippuvuuksia,
puutteita arjenhallinnassa tai oppimisvaikeuksia. Starttivalmennuksen työote on kun-
touttavaa, tavoitteellista, sekä vahvuuksia korostava. Valmennus suunnitellaan val-
mentautujan yksilölliset voimavarat ja tarpeet huomioiden. (Hilpinen ym. 2014, 13.)

6 Sosiaalinen työllistäminen

Sosiaalinen työllistäminen on yleiskäsite kaikille niille prosesseille, joiden tavoitteina
on parantaa kokonaisvaltaisesti tukea tarvitsevien yksilöiden elämää, sekä kiinnitty-
mistä koulutukseen tai työelämään. Työpajat toimivat sosiaalisen työllistämisen yksi-
köinä, joiden tehtävänä on tarjota tukea työ- ja yksilövalmennuksen keinoin. (Pekkala
2009, 11. 17.)

6.1 Työpajojen työ- ja yksilövalmennus

Työvalmennuksella tarkoitetaan työn avulla tapahtuvaa, valmentautujan tavoitteel-
lista osaamisen ja työkyvyn edistämistä, jonka suunnittelussa valmentautujan yksilöl-

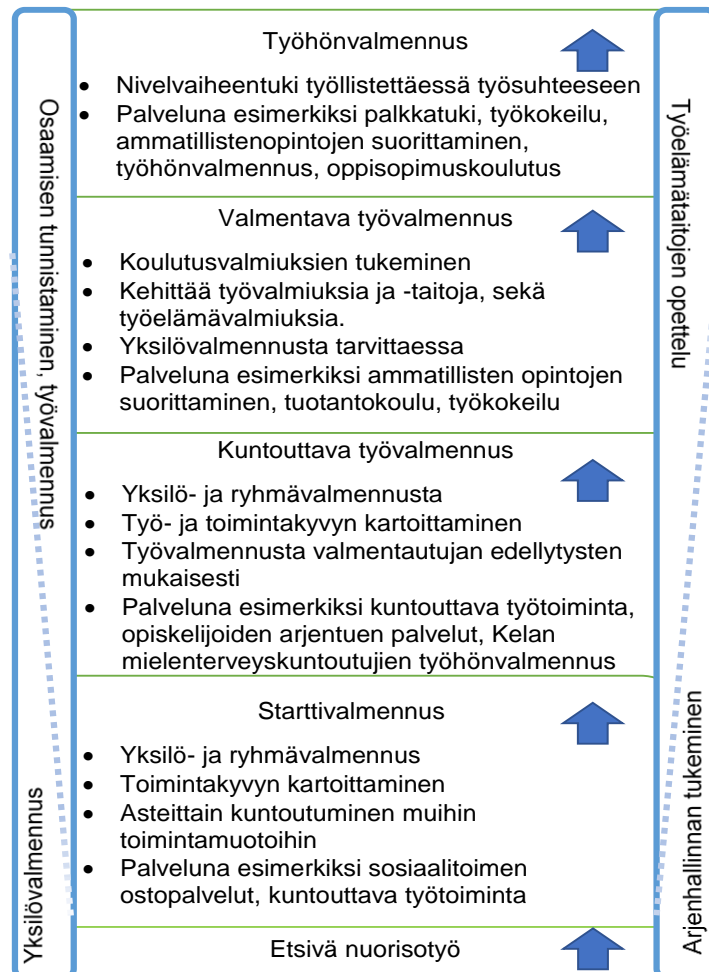
liset tarpeet huomioidaan. Valmentautujille tarjotaan työvalmennuksessa tukea työelämätaitojen kehittämiseen, työtaitojen ja työn opetteluun, sekä tuetaan valmentautujan työllistymistä. Työvalmentajina toimii eri alojen ammattilaisia, joilla on myös valmennuksellista osaamista. (Hilpinen ym. 2014, 7.)

Työpajojen valmennusmenetelmiksi ovat vakinaistuneet työ- ja yksilövalmennus. Työvalmennuksen keskipisteessä on valmentautujan osaamisen ja työkyvyn kehittäminen, kun vastaavasti yksilövalmennuksen ydin on parantaa valmentautujan arjen hallintataitoja. Yleisellä tasolla työ- ja yksilövalmennuksen tavoitteena on kehittää valmentautujien työelämätaitoja ja työyhteisöissä edellytetyjä yleisiä valmiuksia. (Mts. 7.)

Yksilövalmennus kohdistuu kokonaisuuden hallintaan, joka perustuu valmentautujan lähtötilanteen arviointiin. Yksilövalmennus tarkoittaa työpajalla tapahtuvaa asioiden selvittämistä, inhimillisen tuen ja välittämisen antamista, keskusteluja, mutta myöskin palvelujärjestelmän avulla tapahtuvaa laajempaa tukemista. Yksilövalmentaja toimii linkkinä työvalmentajien, oman organisaation, valmentautujan ja muiden yhteiskunnan toimijoiden välillä. Yksilövalmentajan tehtävänä on laatia valmennussuunnitelma ja seuranta, sekä pitää ajan tasalla eri osapuolet tuottamalla olennaista tietoa asiakkaan tilanteen edistymisestä. (Pekkala. 2009, 30-31.)

6.2 Valmennuksen tasot

Seuraavassa kuviossa on kuvattu starttivalmennuksen sijoittumista valmennuksen eri tasoihin nähden.

Kuvio 2. Valmennuksen tasot. (alkup. kuvio ks. Hilpinen ym. 2014, 8.)

Valmentautujan yksilölliset tarpeet ja tilanne toimivat lähtökohtana valmennuksen sisältöön ja millä tavoin valmennusta toteutetaan. Valmennus voidaan jakaa eri tasolle sen mukaan, kuinka paljon valmentautuja tarvitsee arjenhallintataitojen tukemista suhteessa työelämätaitojen opetteluun, eli mikä on työvalmennuksen ja yksilövalmennuksen suhde. (Hilpinen ym. 2014, 8.)

7 Sovatek-säätiö

Sovatek-säätiö on psykososiaalisen kuntoutuksen asiantuntija- ja yhteistoimintaorganisaatio. Sovatek-säätiö keskittyy erilaisten mielenterveys- ja riippuvuusongelmien ehkäisemiseen ja hoitoon, työ- ja toimintakyvyn vahvistamiseen, sekä työllistymisen edistämiseen. Säätiö on yhteistoimintaorganisaatio, ja sen on perustanut julkisen ja kolmannen sektorin taustayhteisöt. Säätiö edustaa uudenlaista toimintatapaa niin julkisen sektorin toiminnassa ja palvelujärjestelmässä, että kolmannen sektorin eri toimijoiden, yritysten ja muiden yhteisöjen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Lähtökohtana toimii palvelujärjestelmien kehittäminen ja palveluiden tuottaminen palveluja tilaavien sekä palveluita tarvitsevien asiakkaiden näkökulmasta. Sovatek-säätiön palvelut ja toimintamuodot perustuvat erilaisten psykososiaalisen kuntoutuksen ja päihdelääketieteen, mielenterveystyön sekä työvalmennuksen menetelmiin ja sisältöihin. Perustajayhteisöllä on vankka ja monipuolinen kokemus eri sosiaali- ja terveydenhuollon toimintamuodoista ja hoitoideologioista. (Toimintasuunnitelma ja talousarvio 2017 n.d., 3.)

8 Sauma-starttipaja

Sovatek-säätiön Sauma-starttipaja on kahdeksan paikkainen starttipaja, joka sijaitsee Sorastajantien työvalmennusyksikössä. Sauma-starttipaja on tarkoitettu 17 - 29 -vuotiaille nuorille, joiden oman tulevaisuuden ja ammatillisen uran suunnittelu ilman kohdennettua yksilöllistä tukea on vaikeutunut huomattavasti. Sauma-starttipajalle voivat hakeutua nuoret, joilla ei ole esimerkiksi ammatillista koulutusta, valmiuksia

hakeutua ammatilliseen koulutukseen tai työelämään, vaikeuksia edetä opinnoissaan, valmistuminen on viivästynyt tai opinnot ovat keskeytymässä tai keskeytyneet. (Toimintasuunnitelma 2018, 1.)

Starttipaja-jaksolla tuetaan nuoren opiskelu- ja työelämävalmiuksien kehittymistä. Paja-jaksot aloitetaan kuukauden sopimuksella, jonka aikana arvioidaan ja suunnitellaan jatkoa yhdessä nuoren ja hänen lähiverkoston kanssa. Starttipaja-jakson yhteispituus voi olla vuoden mittainen (Nuorten erityispalvelut n.d.; Toimintasuunnitelma 2018, 2.) Sauma-starttipajalle voi tulla:

- Nuori itse tai läheisten ohjaamana
- Ammatillisen oppilaitoksen kautta
- Peruskoulun lisäopetuksen kautta
- TE-toimiston ja TYP:n kautta
- Sovatek-säätiön palveluohjauksen kautta.

(Nuorten erityispalvelut n.d.)

Sauma-starttipajalla työskentelee kaksi ohjaajaa ja asiakkaiden määrä vaihtelee noin kahdeksan ja 12 välillä. Asiakkaita voi olla kirjoilla myös enemmän, tarpeen ja asiakastilanteen mukaan. Sauma-starttipaja on matalan kynnyksen periaatteen mukaisesti muodoltaan täydentyvä ryhmä, johon voidaan ottaa lisää uusia jäseniä jatkuvasti. Starttipajaryhmä toimii asiakkaille maanantaista perjantaihin klo 9 - 13 välillä. Asiakas voi olla starttipajalla kahdesta neljään päivää viikossa, riippuen sopimuksesta. (Toimintasuunnitelma 2018, 2.)

Sauma-starttipajan toiminta on kohdennettu syrjäytymisvaarassa oleville nuorille, jotka tarvitsevat erityisen vahvaa tukea tulevaisuuden suunnitelmien selkeyttämiseen ja elämäntilanteensa tasapainottamiseen. Nuorilla, jotka ohjautuvat Sauma-starttipajaan on haasteita esimerkiksi työ- ja oppimisvalmiuksissa, sosiaalisissa taidoissa, päihteiden käytössä, päivärytmin hallinnassa ja sitoutumisessa esimerkiksi

ryhmään. Nuoret tarvitsevat vahvaa ja osallistavaa ohjausta oppimis- ja työvalmiuksien kohentamiseksi. Joillekin nuorille säännölliseen toimintaan osallistuminen on suuri haaste. (Mts, 2.)

Ratkaisukeskeinen työote ja yhteisölliset menetelmät ohjaavat Sovatek-säätiön starttipajatoimintaa. Ohjaajat tukevat nuorta starttipajajaksolla positiivisen maailmankuvan rakentamisessa vahvistamalla nuoren onnistumisen kokemuksia. Starttipajajaksolla pyritään vaikuttamaan siihen, että nuori itse tunnistaa oman elämänsä solmukohdat ja etsii niiden käsittelemiseen toimintatapoja ja ratkaisuja. Tavoitteena on nuoren työ- tai opiskeluelämään hakeutuminen, ja nuorta tuetaan löytämään omat mahdollisuutensa, mielenkiinnon kohteensa sekä vahvuutensa. Starttipajatoiminta tukee ryhmämuotoisena toimintana myös nuoren sosiaalista vahvistumista. Ohjaajien sekä vertaistuen kannustava työote tähtää nuorten minäkuvan vahvistumiseen, joka auttaa rakentamaan toiveita herättävää ja realistista tulevaisuuden kuvaa. (Mts, 2.)

Opinnäytetyön kirjoittamisen aikana Sauma-starttipajan toimintaa on kehitetty ja nykyisin Sauma-starttipaja on sulautettu Starttiyksikkö Buustin. Starttiyksikkö Buustissa on alle 29- vuotiaille nuoriille tarjolla räätälöityä Sauma- valmennusta (Nuorten erityispalvelut n.d.).

8.1 Sauma-starttipajan ryhmä- ja työvalmennus

Ryhmävalmennus koostuu erilaisista teemoista, joissa käsitellään esimerkiksi sisäistä kasvua, sosiaalista vahvistumista ja elämänhallintataitoja. Päivien sisältö koostuu info-osuudesta, pari- tai ryhmätehtävistä, ryhmäkeskusteluista sekä itsearviointeista. Ryhmätoiminnan aiheista on koottu oma teemakalenteri, jonka järjestystä voidaan tarpeen mukaan vaihdella aiheen ajankohtaisuuden tai ryhmän tarpeen mukaan. (Toimintasuunnitelma 2018, 2 - 3.)

Sauma-starttipajan työvalmennus sisältää eri yhteistyötahojen työtoimintoja ja starttipajan omia projekteja, sekä muiden työvalmennusyksiköiden eri työtehtäviä. Omat projektit ovat pääasiassa puutöitä, erilaisia kädentaitoja, kuvallista ilmaisua, sekä muuta teknistä työtä, joita suunnitellaan ryhmän toiveiden ja valmiuksien mukaan. Sovatek-säätiön monipuolista työpajaympäristöä pyritään hyödyntämään työprojekteissa, joita toteutetaan keskiviikkoisin ja torstaisin. (Toimintasuunnitelma 2018, 3.)

Pitkäkestoisimmissa projekteissa korostuvat yhdessä suunnittelu, ideointi, vastuun ja työnjako sekä persoonalliset vahvuudet ja erityisosaaminen. Nuorilla on projekteissa mahdollisuus kehittää työhön ja opiskeluun liittyviä valmiuksia ja taitoja. Projekteina on ollut esimerkiksi erilaisia kalusteita, muita puutöitä, kädentaitoja vaativia töitä, sekä kuvalliseen ilmaisuun liittyviä projekteja, kuten videofilmien tuottaminen ja maalaus- ja valokuvausprojektit. Projektien loppuunsaattamisessa nousee keskeisesti esille myös työtaitojen ja oppimisen lisäksi työelämän edellyttämä tietous, kuten kestävä kehitys, työturvallisuus, vastuut ja velvollisuus. (Mts, 3.)

Työvalmennukseen kuuluu myös aktivointitoiminta, jolloin esimerkiksi käydään vierailulla eri yrityksissä, tehdään retkiä luontoon tai valmistetaan ruokaa. Aktivointitoiminnan tarkoitus on vahvistaa nuorten arjenhallintaa ja sosiaalisia taitoja, sekä antaa virikkeitä ja kokemuksia erilaisista aktiviteeteistä, sekä edistää terveyttä. (Mts, 3.)

Sauma-starttipajan työvalmennus ja työtoiminta tukevat kunkin nuoren henkilökohtaisen ja tavoitteellisen valmennussuunnitelman toteutumista. Työtoiminta suunnitellaan siten, että valmennussuunnitelmassa esiin nousseita henkilökohtaisia kehittämistarpeita voidaan käytännön työskentelyssä harjoitella. Työskentelyn ja ryhmässä toimimisen aikana tehdyt havainnot hyödynnetään henkilökohtaisia valmennussuunnitelmia tehdessä sekä tarkistettaessa. (Mts.3.)

9 Aikaisemmat tutkimukset

Sauma-starttipajalle on tehty yksi opinnäytetyö Heli Metsäsen ja Elina Wilénin (2012) toimesta. Metsänen & Wilén arvioivat opinnäytetyössään Sauma-starttipajan silloista toimintaa, sekä etsivät toiminnasta kehityskohteita. Metsäsen & Wilénin mukaan Sauma-starttipajan valmennus on vaikuttanut positiivisesti nuoriin, sekä heidän mielialaansa. Nuoret olivat olleet kiinnostuneempia omista vaikuttamismahdollisuuksistaan, omasta elämästään sekä olleet elämänmyönteisempiä kuin aiemmin. Lisäksi nuoret olivat olleet myös kiinnostuneempia hakeutumaan töihin tai koulutukseen. Metsänen & Wilén mainitsevat erääksi kehityskohdaksi, että olisi tärkeää varmistaa, että nuoret saavat tukea myös starttipaja-jakson jälkeen, etteivät nuoret ajaudu epätoivoiseen pettymyksen tilaa. Muita kehitysideoita olivat toisen työntekijän palkkaaminen Sauma- starttipajaan, vierailut erilaisiin yrityksiin ja työpaikkoihin nuorten kanssa, lisätä tiedotusta Sauma-starttipajan toiminnasta ja lisätä yhteistyötä eri sidosryhmien välillä.

Käsitykseni mukaan Sauma- starttipajan toimintaa kehitetään jatkuvasti ja toiminta on monilta osin muuttunut Metsäsen ja Wilénin opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Metsänen ja Wilén mainitsevat Sauma-starttipajan vaikuttaneen nuoriin positiivisesti. Halusin tutkia tarkemmin, millaisia nämä positiiviset asiat olivat. Voidaan siis todeta, että Metsäsen ja Wilénin opinnäytetyö viitoitti osaltaan tämän opinnäytetyön aiheen valintaan.

Salla Nousiainen (2015) arvioi ylemmän ammattikorkeakoulun sosiaalialan opinnäytetyössään starttipajatoiminnan vaikutusta nuorten sosiaalisen vahvistumiseen, sekä keräsi nuorilta näkökulmia toiminnan kehittämiseen enemmän nuoria palvelevaksi. Nousiaisen mukaan nuoret kokivat pajatoiminnan pääasiassa mieluisaksi, sekä saaneensa sieltä tukea elämänhallintaan, jonka tärkeimmäksi tekijäksi oli noussut arkirytmien löytyminen. Pajatoimintaan osallistuminen oli tarjonnut nuorille sisältöä päivittäin, mahdollistanut säännöllisen arkirytmien sekä tukenut työnhakua ja koulutukseen

hakemista. Valtaosa nuorista oli kokenut starttipajalla olevan luotettava ja yhteisöllinen ilmapiiri, sekä kokeneet pajatoiminnan vahvistaneen vastuunottoa ja antanut valmiuksia omien asioiden hoitoon. Lisäksi pajatoiminta oli antanut nuorille innostusta, motivaatiota sekä kannustanut koulutukseen tai työelämään. Suurin osa nuorista oli toivonut pajatoiminnan kehittyvän toiminnallisempaan suuntaan, jonka myötä he pääsisivät tekemään konkreettisia töitä, kuten esimerkiksi puutöitä. Nuoret olivat toivoneet myös monipuolisen liikunnan lisäämistä. Nousiainen mainitsee, että starttipajan toiminnallisempaan suuntaan kehittäminen vaatisi yhteistyötä eri toimielinten kanssa, jotta nuorille saataisiin järjestettyä työkokeilupaiikkoja, joiden myötä nuoret pääsisivät kokeilemaan oikeita töitä, joka antaisi työnhakuun tarvittavaa työkokemusta tai tukisi ammatinvalintaa.

Tonja Mylläri (2018) tutki pro gradu- tutkielmassaan nuorten työpajalla toteutettavaa starttivalmennusta sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka nuorisotakuu kohtaa Porin nuorten työpajalla toteutettavan starttivalmennuksen, miten nuorisotakuu vaikutti ja edelleen vaikuttaa heikoissa työmarkkina-asemassa olevien nuorten tilanteeseen, sekä miten sosiaalisen kuntoutuksen tarpeeseen voidaan vastata starttivalmennuksen keinoilla. Myllärin mukaan nuorisotakuu on unohtunut sekä hallituksen tahtotilana että paikallisena linjauksena, jonka seurauksena varsinkin työpajojen nuoret jumiutuvat paikoilleen ja kiertävät yhä uudelleen byrokraattista kehää. Nuorisotakuun unohtaminen sallii pitkäaikais-työttömyyden vastavalmistuneille nuorille ja luo epäuskon suomalaiseen hyvinvointivaltioon, jossa kaikilla on perustuslaillinen oikeus työhön. Mylläri mainitsee nuorisotakuun toteuttamisen kehityskohdiksi toimivan viranomaisyhteistyön, resurssien selkeän kohdentamisen sekä ruohonjuuritasolle selkeämmän ohjeistuksen. Lisäksi Mylläri mainitsee tärkeäksi kehittää aktiivisesti sosiaalityötä ja sosiaalista kuntoutusta, jotta se vahvistaisi nuorten sosiaalista toimintakykyä. Ne nuoret, jotka tarvitsevat sosiaalista kuntoutusta tai muuta tukea tarvitsevat joustavia polkuja sekä siirtymisiä työhön tai koulutukseen. Mylläri toteaa lopuksi, että nuorten osallistumista voisi tukea kannustavalla ja motivoivalla sosiaaliturvalla.

10 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä tietoa starttivalmennuksesta nuorten aikuisten kanssa työskentelyyn. Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata starttivalmentautujien kokemusten kautta, miten starttivalmennus on vahvistanut heidän osallisuuttaan. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- Miten Starttivalmennus vahvisti nuorten kokemusten mukaan heidän hyvinvointiaan?
- Miten Starttivalmennus vahvisti nuorten kokemusten mukaan heidän riittävää toimeentuloaan?
- Miten Starttivalmennus vahvisti nuorten kokemusten mukaan heidän toiminnallista osallisuuttaan?
- Miten Starttivalmennus vahvisti nuorten kokemusten mukaan heidän yhteisöihin ja yhteiskuntaan kuulumistaan?

11 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyön aiheen suunnittelu aloitettiin yhdessä Sovatek-säätiön järjestövuorjohtajan kanssa syyskuussa 2016. Sain vapaat kädet aiheen valitsemiseen, joka osoitautui itselleni erittäin haastavaksi, mutta sitäkin opettavaiseksi kokemukseksi. Kävimme Sauma-starttipajan henkilökunnan kanssa sähköpostitse keskustelua talvella 2016 - 2017, niin aiheen tiivistämisestä, kuin teemahaastattelun teemoistakin, jolloin

tutkimus alkoi hahmottua selkeämmäksi ja aiheen rajaaminen oli jokseenkin helpompaa.

11.1 Teemahaastattelu kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen. Edellä mainittuun sisältyy myös ajatus, että todellisuus on moninainen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on otettava huomioon, että todellisuutta ei voi särkeä mieltä valtaisesti osiin, koska eri tapahtumat muovaavat toinen toisiaan samanaikaisesti ja siksi on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160 - 161.)

Valitsin opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, jonka teemat ja kysymykset muodostin teoriaosuudessa esitetyistä Allardtin (1976, 38 - 49) hyvinvoinnin ulottuvuuksista ja Raivion ja Karjalaisen (2013, 16 -17) osallisuuden osatekijöistä. Kaikki teemahaastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Tuomi ja Sarajärvi mainitsevat, että haastattelun etuna on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelijan on mahdollisuus käydä keskustelua haastateltavan kanssa, toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä sekä selventää ilmausten sanamuotoa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 73.)

Teemahaastattelu huomioi, että keskeistä on ihmisten asioille antamat tulkinnat ja merkitykset. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat kaikille samat, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48.)

Tutkimuksen kohderyhmänä oli Sovatek-säätiön Sauma-starttipajan entiset valmentautujat, joiden starttivalmennus oli päättynyt alle neljä vuotta sitten. Haastateltavien tavoittelemisen aloitettiin helmikuussa 2017 yhdessä Sauma-starttipajan ohjaajien kanssa. Ohjaajat olivat puhelimitse yhteydessä haastateltaviin, jolloin heiltä kysyttiin suostumus, saavatko Sauma-starttipajan ohjaajat luovuttaa haastateltavien

yhteystiedot eteenpäin. Sain yhteensä seitsemän henkilön yhteystiedot, joille soitin maaliskuun 2017 aikana. Tavoitteenani oli saada haastateltavia maksimissaan kymmenen henkilöä. Yksi henkilö kieltäytyi haastattelusta ensimmäisen puhelun aikana ja yksi henkilöistä työskenteli toisella paikkakunnalla, joten sovimme ettemme toteuta haastattelua. Lopullinen haastateltavien määrä oli viisi henkilöä.

Tärkeintä haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta. Sen vuoksi on perusteltua antaa hyvissä ajoin etukäteen haastattelun aiheet tai haastattelukysymykset tiedonantajalle, jotta hän voi tutustua niihin. On myös eettisesti perusteltua antaa haastateltavalle tietoa siitä, mitä aiheita haastattelu koskee. Tämä toteutuu käytännössä silloin, kun sovitaan haastatteluvasta ja haastattelun ajankohdasta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 65.).

Saatuani yhteystiedot otin yhteyttä haastateltaviin puhelimitse ja sovin heidän kanssaan tapaamisen, jossa selvitin heille tulevan haastattelun sisältöä ja samalla annoin heille saatekirjeen (liite 1.) ja haastattelun teemat (liite 2.). Tapaamiset pyrin järjestämään niin, että haastateltaville koitui siitä mahdollisimman vähän haittaa. Sovimme tapaamisten yhteydessä haastatteluiden ajankohdat kolmen haastateltavan kanssa, sekä kahden kanssa puhelimitse.

Ennen varsinaista haastattelua pyrin luomaan rennon ja luottamuksellisen ilmapiirin tarjoamalla kahvia ja kyselemällä päivän kuulumiset. Kahvittelun jälkeen kerroin haastateltavalle opinnäytetyöni sisällöstä ja anonymiteetistä, jonka jälkeen kävimme yhdessä läpi haastattelun suostumuslomakkeen (liite 3.), joita allekirjoitimme kaksi kappaletta. Kerroin myös, että nauhoitan haastattelun varmuuden vuoksi kahdella eri sanelukoneella litterointia ja analysointia varten.

Haastateltavien ikäjakauma oli 22 - 29 vuotta ja sukupuoleltaan kaikki olivat miehiä. Haastateltavat muistelivat olleensa Sauma-starttipajalla kuudesta kuukaudesta, kahden vuoteen ja yksi haastateltava kertoi olleensa kaksi eri kertaa, noin kuusi kuukautta kerrallaan. Haastateltavista kaksi kertoi ohjautuneensa Sauma-starttipajalle Työvoiman palvelukeskuksen kautta, sekä kaksi muistelivat ohjautuneensa Sovatek-

säätiön päihdepalveluiden kautta. Yksi haastateltavista ei muistanut mistä oli ohjautunut Sauma-starttipajalle.

11.2 Aineiston analysointi

Aineiston analyysin tarkoituksena on selkeyttää aineistoa ja sen myötä luoda uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Aineisto pyritään tiivistämään analyysin avulla kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Eskola & Suoranta 2001, 137.) Kvalitatiivisissa analyyseissä on usein merkitysten tulkintaa. Tulkitessaan tutkija ei tyydy pelkän näkyvissä olevan tarkasteluun vaan pyrkii etsimään piirteitä, jotka eivät ole suoranaisesti tekstissä lausuttuina. Tutkijan tulkinta on siis enemmän tai vähemmän spekulatiivista. Tutkijalla on tietty näkökulma tutkittavaan asiaan ja hän tulkitsee haastattelua kyseisestä näkökulmasta. Tuloksena ei ole tekstin tiivistyminen vaan ennemminkin tekstin laajeneminen. (Hirsjärvi ja Hurme 2009, 137.)

Viestimme toisillemme myös vaiti ollessamme, jolloin eri eleemme ja ilmeemme voivat paljastaa meidät. Myös asentomme kertoo, olemmeko levollisia vai jännittämekö. Haastattelussa on siis tärkeää ottaa huomioon eri asennot, eleet ja ilmeet, jotka toimivat olennaisesti kommunikaation yhtenä osana. Emme ymmärrä toisiamme ainoastaan sanoista, vaan tulkitsemme laajemmista toiminnoista syntyneitä kokonaisuuksia. Suullisessa viestinnässä eleet ja sanat toimivat johtolankoina toisille ja kriteereinä luotettavuudelle. Ei- kielelliset ilmiöt sanojen tavoin projisoivat ihmisen ajattelua ja peräti tietoisuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 119.)

Tallennettu laadullinen aineisto on tarkoituksenmukaista kirjoittaa sanasanaisesti puhtaaksi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 217). Litteroin haastattelut mahdollisimman nopeasti haastatteluiden jälkeen, jotta muistaisin haastatteluiden aikana tapahtuneet erilaiset poikkeavat sanalliset ilmaisu, kuten esimerkiksi innostuneisuudet puheessa, sekä erilaiset ei-kielelliset ilmaisu, joita kirjasin vähäisin määrin muistiinpanoihini ylös haastatteluiden aikana. Näitä edellä mainittuja eri eleitä ja poikkeavia

sanallisia ilmaisuja ei ole merkitty opinnäytetyön suoriin lainauksiin. Haastatteluiden kesto vaihteli 43 minuutista aina yhteen tuntiin ja 25 minuuttiin asti. Yhteensä nauhoitettua aineistoa oli viisi tuntia ja 12 minuuttia. Litteroitu aineistoa tuli haastattelu kohden keskimäärin 14,8 sivua, yhteensä aineistoa tuli 74 sivua (fonttikoko 12, riviväli 1.5).

Hirsjärvi & Hurme (2009, 147) mainitsevat, että olennainen osa analyysiä on aineiston luokittelu, joko luo tutkimukselle rungon, jonka avulla aineistoa voidaan myöhemmässä vaiheessa analysoida ja tiivistää. Eskola ja Suoranta (2001, 152 - 153) toteavat, että esimerkiksi teemahaastattelurunko voi toimia aineiston koodauksen apuvälineenä. Litteroinnin jälkeen koodasin jokaisesta haastattelusta eri aihealueet omille väreilleen, jonka avulla aineistoa oli helpompi käsitellä. Väreillä koodaamisen jälkeen etsin aihealueista tutkimuksen kannalta merkityksellisiä alkuperäisilmaisuja karsien muut epäolennaisuudet pois. Merkitykselliset alkuperäisilmaisut jaoin analyysilaatikoihin, jotka sisälsivät alkuperäisen ilmaisun, pelkistetyn ilmaisun, alaluokan, yläluokan ja pääluokan.

Ensimmäinen vaihe sisällönanalyysissä on aineiston redusointi eli pelkistäminen, joka tapahtuu niin, että aineistosta karsitaan tutkimuksen kannalta kaikki epäolennainen pois. Esimerkiksi auki kirjoitetusta aineistosta etsitään tutkimustehtävään kuvaavia ilmaisuja. Pelkistetyt ilmaisut erotetaan aineistosta erilliselle konseptille kadottamatta mitään alkupeisistä datasta. Redusoinnissa otetaan myös huomioon se, että yhdestä lausumasta saattaa muodostua useampia pelkistettyjä ilmaisuja. Redusoinnin jälkeen aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan. Klusteroinnissa aineiston alkupeisilmaisut käydään tarkasti läpi, ja aineistosta etsitään joko samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samankaltaisuudet yhdistellään ja niistä muodostetaan ilmiötä kuvaava alaluokka. Alaluokan luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön tietty piirre. Luokittelun avulla aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sulautuvat yleisimpiin käsitteisiin. Alaluokkia yhdistelemällä syntyy yläluokka ja yläluokkia yhdistämällä muodostetaan pääluokkia. Aineiston käsitteellistämisen, eli abstrahoinnin katsotaan tapahtuvan jo osana klusterointia. Abstrahoinnissa tutkimuksen kannalta olennainen tieto erotetaan ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa siis edetään alkuperäisdatan käyttämistä

kielellisistä ilmauksista teoreettisiin johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 92-95.)

Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee lähtökohdiltaan samoin tavoin, kuin aineistolähtöinen analyysi, aineiston ehdoilla. Analyysien erot tulevat esiin siinä, kuinka abstrahoinnissa empiirinen aineisto yhdistetään teoreettisiin käsitteisiin. Teoreettiset käsitteet luodaan aineistolähtöisessä analyysissä aineistosta, kun taas teoriaohjaavassa ne tuodaan ilmiöstä ”jo tiedettynä” valmiina käsitteenä. (Mts. 98.)

Pelkistin eli redusoin aineiston alkuperäisilmaisuja tiiviimmiksi ilmaisuiksi, joista muodostin pelkistetyt ilmaisut- luokan. Redusoinnin jälkeen klusteroin, eli yhdistelin samoja ilmiöitä kuvaavia pelkistettyjä ilmaisuja omiksi ryhmikseen ja muodostin ryhmälle yhteisen käsitteen, näin syntyivät alaluokat. Yhdistelin alaluokkia ja käsitteellistin yläluokkia niin pitkään, kuin oli mahdollista säilyttää polku alkuperäisdataan. Klusteroinnin yhteydessä aloitin myös abstrahoinnin eli käsitteellistämisen, jossa yhdistelin sisällöltään samankaltaisia alaluokkia ja muodostin niille käsitteen. Käsitteitä yhdistelemällä ja syntyivät yläluokat. Yläluokkia yhdistelemällä ja peilaamalla opinnäytetyön teoriaan muodostui pääluokat.

Koin haastavaksi analysoida haastateltavien kokemuksia, koska kaikista merkityksellisistä ilmaisuista ei ollut mahdollista saada muodostettua selviä johtopäätöksiä yläluokkiin asti. Analyysivaiheen haasteellisuutta lisäsi myös haastateltavien kokemusten kronologinen järjestys, jolloin oli palattava takaisin lukemaan haastattelun aihealue uudestaan tarkasti läpi ja samalla oli tarkastettava, milloin mitkäkin kokemukset olivat tapahtuneet, sekä pohdin samalla, onko kokemus irronnut liiaksi kontekstistaan.

11.3 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyössä noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta opinnäytetyötä tehdessä tulosten esittämisessä ja tallentamisessa, sekä tulosten arvioimisessa (Hyvä tieteellinen käytäntö n.d.). Opinnäytetyössä noudatetaan myös ihmistieteiden tutkimuksen eettisiä periaatteita, kuten kunnioitetaan tutkittavan itsemääräämisoikeutta, vältetään tutkittavan vahingoittamista, kunnioitetaan yksityisyyttä ja pidetään tietosuojasta hyvää huolta (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet n.d.).

Tutkimuksen puolueettomuus nousee kysymykseksi esimerkiksi siinä, pyrkiikö tutkija kuulemaan ja ymmärtämään tiedonantajia itsenään vai suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan oman kehysten läpi, esimerkiksi vaikuttavatko tutkijan virka-asema, ikä, sukupuoli, uskonto, kansalaisuus, poliittinen asenne, siihen, mitä hän kuulee ja havainnoi. Periaatteessa laadullisessa tutkimuksessa tämä seikka väittämättä myönnetään, koska tutkija on tutkimusasetelman luoja sekä sen tulkitsija. Tutkijan puolueettomuusnäkökulma on hyvä pyrkiä huomioimaan tutkimuksen luotettavuuspohdinnassa. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 135–136.)

Ihmiset tulkitsevat asioita ja asettavat kysymyksiä kulloinkin valitsemastaan näkökulmasta ja sillä ymmärryksen tasolla, joka heillä on. Tutkija ei siis voi irtisanoutua omista arvolähtökohdistaan, koska henkilökohtaiset arvomme muovaavat sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Perinteisessä mielessä tutkimuksessa objektiivisuuttakaan ei ole mahdollisuutta saavuttaa, koska tutkija, eli tietäjä ja se mitä tiedetään kietoutuvat saumattomasti yhteen. Voimme saada tulokseksi vain mahdollisia selityksiä johonkin paikkaan ja aikaan rajoittuen. Yleisesti todetaan, että laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on paremminkin löytää ja paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia totuusväittämiä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 160 - 161.)

Haastateltavista neljä viidestä olivat entuudestaan tuttuja minulle eri harjoitteluiden kautta. Suoritin harjoittelun Sauma-starttipajalla talvella 2015 - 2016, jonka aikana kolme haastateltavista olivat valmentautujina. Tämä huomioon ottaen olen epäilemättä muodostanut oman näkemykseni Sauma-starttipajan toiminnasta, sekä tutustunut osaan valmentautujista, jonka voidaan katsoa ohjanneen osaltaan tutkimustuloksia. Tätä olen pyrkinyt välttämään viimeiseen asti ja olen yrittänyt pysyä mahdollisimman objektiivisena koko opinnäytetyön prosessin ajan. Oman näkemyksen muodostuminen Sauma-starttipajan toiminnasta ja valtaosa haastateltavien entuudestaan tunteminen voi toisaalta olla myös eduksi, koska voidaan ajatella, että kykenen asettumaan haastateltavien asemaan paremmin, jonka voi ajatella tehostavan johtopäätösten luotettavuutta. Pohdin toisaalta myös sitä, että ovatko entuudestaan tutut haastateltavat vastanneet oikeiden tuntemustensa mukaan, vai muokanneet niitä miellyttääkseen haastattelijaa. Toisaalta painotin ennen jokaista haastattelua, että kyse on juurikin siitä, miten haastateltava ovat itse kokeneet asiat.

Sarajärven & Tuomen (2009,142) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden parantamisen vuoksi yksi perusvaatimuksista on se, että tutkijalla on riittävästi aikaa tehdä tutkimuksensa. Muiden opintojen loppuun saattaminen, sekä työssä käynti yhdessä opinnäytetyön kirjoittamisen kanssa, ovat hidastaneet koko opinnäytetyön prosessia, jonka voidaan ajatella vähentävän tutkimuksen luotettavuutta.

Kysymykseen ”miten minä voin ymmärtää toista?” voidaan tiivistää laadullisen tutkimuksen kokonaisuuden kysymys. Kysymys liittyy länsimaisessa filosofiassa oleelliseen pulmaan minän tietoisuudesta itsestään. Tietoisuus itsestä jakaa maailman kahtia subjektiin ja objektiin, siis minään ja ei-minään. Tämä jako nostaa esiin kysymyksen siitä, kuinka subjektiivinen minä voi tietää objektiivisesta minästä, eli miten minä voin ymmärtää toista ihmistä. Laadullisessa tutkimuksessa tämä kysymys toisen ymmärtämisestä on kaksisuuntainen. Kysymys on siitä, miten haastattelijan on mahdollista ymmärtää haastateltavaa. Toisaalta kysymys on myös siitä, kuinka on mahdollista, että toinen ihminen ymmärtää tutkijan laatimaa tutkimusraporttia. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 57.)

Tämän tutkimuksen ja johtopäätökset on tehnyt yksi henkilö, jonka voidaan ajatella vähentävän tutkimuksen luotettavuutta. Toisaalta voidaan ajatella, että luotettavuus ei ole merkittävästi vähentynyt, koska kaikki haastattelut ja litterointi tehtiin lyhyen ajan sisällä, jolloin mielestäni tärkein osa tutkimusta on saatu tehtyä ilman merkittäviä häiriötekijöitä.

12 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset kuvataan tämän opinnäytetyön tutkimuskysymysten mukaan jaoteltuna. Tutkimustulosten havainnollistamiseksi tulosten esittämisessä käytetään suoria lainauksia haastatteluista. Haastateltavien anonymiteetin varmistamiseksi suorissa lainauksissa ei ole minkäänlaisia tunnistetietoja haastateltavista. Myös muiden sosiaalipalveluiden nimet ja sijainnit ovat poistettu tunnistettavuuden minimoimiseksi.

12.1 Starttivalmennukseen osallistuneiden hyvinvoinnin kokemukset

Haastattelussa kävimme läpi aiheita, jotka liittyivät Raivion ja Karjalaisen (2013, 16) riittävään toimeentuloon ja hyvinvointiin, sekä taloudelliseen osallisuuteen, eli osallisuuden ulottuvuuteen having. Näistä seuraavassa käsitellään erikseen toimeentuloa, turvallisuutta, asumista ja hyvinvointia.

12.2 Toimeentulo

Keskustelimme haastateltavien kanssa toimeentulosta ja muista taloudenhoidollisista asioista, kuten esimerkiksi säästämistä ja laskujen maksamisesta. Haastateltavat olivat aloittaneet starttipajakson eri lähtökohdista, joten koin ettei ollut hyödyllistä käydä rahallisia asioita läpi eri aikakausilta. Toimeentulosta keskusteltaessa haastateluista nousivat esille säästäminen sekä se, että sosiaalietuudet mahdollistavat harrastuksia ja hyödykkeiden ostamisen.

Eräs haastateltava koki sosiaalietuudet myöskin kannustavana tekijänä.

No sehän oli tietysti hyvä asia, kun siitä sai sitä tuota työmarkkinatukea, niin pystyi vähä säästämään sitä ja ostamaan jotain niinku hyödyllistä itelleen, se oli kans ihan hyvä, sellanen kannustin siinä.

Toimeentulosta keskusteltaessa eräs haastateltavista kertoi kokeneensa arkirytmien ja rutiinien parantuneen Sauma-starttipajan myötä.

No kyllä se, niinku se rytmi mikä siinä tulee siinä Saumassa niin se jotenkin niinku kans tulee jotenkin sinne kotiinkin sellasta niinku järjestyneisyyttä tai semmosta. Sillei pysyy ja tulee tehtyä kaikki kotityöt ja tolleen ajallaan.

Eräs haastateltava koki, että on helpompi keskittyä muihin tärkeisiin asioihin, kun sosiaalivastukset ovat riittävällä tasolla.

Niin, kyllähän ne yllättävän hyvin tukee niinku työttömiä ja suhteellisen pitkään niinku olleita, onhan se nyt hyvä, että kun on kuitenkin tiukka tilanne niin, että sentään sen verta tulee rahaa, että niinku, että ei tarvi siitä niinku lähteä, että onko sitä nyt riittävästi, että voi keskittyä niihin muihin asioihin sitte.

Eräs haastateltava koki saaneensa hyviä vinkkejä, sekä ohjausta taloudenhoitoon Sauma-starttipajalta. Haastateltava kertoi esimerkiksi oppineen seuraamaan henkilökohtaista rahan kulutustaan kirjattuaan viikon ajan mihin hän käyttää rahaa. Haastateltava mainitsi myös oppineensa seuraamaan ruoan kilohintaa kaupassa.

...olikai siellä niistäkin asioista miten nää laskut ja kulut, meillä oli kait kerran sellanen, että piti viikon ajan niinku kirjata ylös, et mihin käyttää rahaa ja sitte yhdessä kahtoa että mihin ne sitten meni.

Kaikki haastateltavat kokivat toimeentulonsa olleen riittävällä tasolla starttipajakson aikana ja he kokivat, että rahaa jäi pakollisten kulujen jälkeen myös eri hyödykkeisiin, harrastuksiin tai säästöön.

12.3 Turvallisuus

Keskustelimme haastateltavien kanssa turvallisuudesta yleisellä tasolla ja siitä kokivatko he, että heidän turvallisuuden tunteessaan olisi tapahtunut muutoksia eri ajanjaksoina. Haastatteluista nousi esille turvallisuudesta keskusteltaessa Sauma-starttipajan luottamuksellinen ja avoin ilmapiiri, jonka ansiosta haastateltavat kokivat olonsa vapautuneeksi ja siten heidän oli myös helpompi ilmaista itseään.

...mun mielestä Saumassa oli aika turvallinen olo, siellä oli niin läheinen se, oli niin läheinen se tunnelma ja ohjaajat oli niin tuttuja, että siellä oli turvallista puhua asioista ja siellä oli se vaitiolovelvollisuuskin ja se oli mun mielestä aika turvallisen olon paikka, että siellä uskalsi olla oma itsensä ja ilmaista itseänsä.

Eräs haastateltavista koki luottamuksen rakentuneen vähitellen muihin ihmisiin ja itsetunnon kohentuneen Sauma-starttipajan aikana. Haastateltava koki myös turvallisuuden tunteen muuttuneen paremmaksi ajan saatossa.

...kyllä niinku sillon alkuun Sauman ajasta, oli niinku kaikenlaisia pelkoja päällä että, sillon ehkä oli justinsa jossain keskustassa hankala olla, muuta nyt on niinku ihan erilaista nytten.

Osa haastateltavista koki sosiaaliturvan olevan hyvällä tasolla ja sen luovan turvallisen ja luotettavan olon.

...Suomessa on tosi hyvä turvaverkko, täällä on vaikee syrjäytyä, jos ei halua syrjäytyä tai jos ei oo niin psyykkisesti rikki ettei vois asioilleen mitään, että täällä kyllä saa apua kaikki jotka haluaa.

Valtaosa haastateltavista koki, ettei turvallisuuden tunteessa ollut tapahtunut merkittäviä muutoksia starttipajakson aikana, eivätkä he miettineet turvallisuuden olevan sellainen asia, jota pohtisi usein.

Jaa, no en mää hirveesti ajattele sitä, jos mulla on sitte ihan turvallinen olo, kun ei tarvi ajatella, turhaan murehtia semmosta.

Haastateltavista valtaosa kertoi kokeensa olonsa turvalliseksi ja levolliseksi kaikkina ajanjaksoina.

12.4 Asuminen

Keskustelimme haastateltavien kanssa asumisesta ja siihen liittyvistä asioista, kuten esimerkiksi kodinhoidollisista töistä. Valtaosa haastateltavista oli muuttanut omilleen

asumaan ennen starttipaja-jaksoa ja he kokivat Sauma-starttipajan auttaneen it-senäistymisessä, sekä arjen taitoihin liittyvissä tehtävissä. Haastateltavat kokivat saaneensa starttipaja-jakson aikana tukea niin ruoanlaittoon kuin kodinhoidollisiin töihin.

No kyllä se, niinku se rytmi mikä siinä tulee siinä Saumassa niin se jotenkin, niinku kans tulee jotenkin sinne kotiinkin sellasta niinku järjestyneisyyttä tai semmosta. Sillei pysyy ja tulee tehtyä kaikki kotityöt ja tolleen, ajallaan.

Joo, välillä ku, jos mää halusin tehdä jotain ruokaa niin sitte annettiin (ohjeet) et miten sen vois tehdä.

Eräs haastateltavista koki saaneensa Sauma-starttipajalta vertaistukea, sekä hyväksyntää, joiden myötä hän koki psyykkisen hyvinvointinsa kohonneen, sekä jaksaneensa kotona paremmin arjen askareita. Haastateltava koki myös psyykkisen hyvinvointinsa kohonneen luotuaan uusia sosiaalisia suhteita muihin starttipajalaisiin, sekä vietettyään aikaa heidän kanssaan starttipajan ulkopuolella.

No Saumassa sai sellaista vertaistukea ja semmosta niinku hyväksymistä, niin alkoi sitten jaksamaan kotonakin paremmin.

No muilla on samoja ongelmia että, starttipajalla on aika vaihtelevaa sakkia ja monella niistä on kodin kunnossapidon kanssa ongelmia ja kaiken muunkin kanssa vähä ongelmia, vuokrien kanssa ja muitten niin, siellä sitten niinku tavallaan jotenkin oli helpompi käsitellä muitten kautta niitä arjen ongelmia.

Yhden haasteltavan kertomassa oli myöskin viitteitä psyykkisen hyvinvoinnin kohenemisesta sekä arjen taitojen kehittymisestä. Haastateltava kertoi, että oli starttipaja-jakson alkuvaiheissa vasta alkanut avaamaan sälekaihtimiaan asunnossaan sekä huomannut, ettei jaksakaan tehdä arjen askareita paljoakaan kerrallaan. Lisäksi haastateltava

kertoi, että nykyisin on jaksanut pitää kotinsa siistinä, eikä suurempia siivottavia ole kertynyt.

...Saumaa ku oli pitempään, no tai Saumassa sillan joskus aika piakkoin alkoi avaamaan sentään sälekaihtimia, että siitäkai se sitten lähti, että (naurahdus) tuli ees sentään auringonvalo sisälle ja tossa kyllähän sitä pitkään huomasi että eihän sitä paljoa jaksa tehdä kerralla...

Haastatteluista nousivat esille itsenäistyminen, arjen hallinta, sekä Sauma-starttipajalta saatu vertaistuki ja arjen taitoihin liittyvä tuki. Osa haastateltavista koki myös psyykkisen hyvinvoinnin kohonneen starttipaja-jakson aikoihin.

12.5 Subjektiiiset kokemukset yleisestä hyvinvoinnista

Keskustelimme haastateltavien kanssa heidän henkilökohtaisesta hyvinvoinnista ja kokivatko he, että siinä olisi ollut muutoksia starttipaja-jakson aikana.

Kaikki haastateltavat kokivat henkilökohtaisen hyvinvointinsa kohonneen starttipaja-jakson aikana. Kaikki haastateltavat kertoivat, että heille hyvinvointi koostui useista eri asioista ja hyvinvoinnin kohoaminen oli näiden asioiden yhteinen summa.

No kyllä siis, varmaan niin kuin aika moni asia siihen vaikutti, mutta tuota kyllä esimerkiksi, kun Saumassa kun siellä esimerkiksi tehtiin ruokaa ja jotain tuollasta niin kyllä siitä vähä niinku innostu innostu silleen, jotenki itekkin alkoi panostamaan esimerkiksi ruoanlaittoon ja tuommoiseen perusasioihin.

Eräs haastateltava koki hyvinvointinsa kehittyvän edelleen positiiviseen suuntaan, vaikka konkreettisia tuloksia ei vielä ollut havaittavissa. Haastateltava koki, että oman arjen pyörittäminen ja aktiivisuus olivat kasvaneet säännöllisten työaikojen,

unirytmien korjaantumisen, sekä Sauma-starttipajalta saadun psykososiaalisen tuen myötä.

Varmaankin se, että siellä tuettiin mua henkisesti ja sillai että se oli mielekästä tekemistä ja siinä sitten avitettiin näissä muissakin asioissa, kuten miten pärjätä arjessa ja tuolla jos vaikka lähtee sitä opiskelua miettimään.

Eräs haastateltava kertoi, että Saumasta saadut uudet ystävät, vertaistuki ja käytännön esimerkit olivat motivoineet häntä yleisesti, sekä auttaneet jaksamaan ja voimaan hyvin. Haastateltava kertoi myös, että ennen starttipajaa häntä ei ollut kiinnostanut pääasiallisesti mikään muu kuin tietokonepelit.

No, jaksamista enimmäkseen, sitä että jaksaa, jaksaa olla liikkeessä ja jaksaa herätä, on mieluisa herätä (naurahdus) ja mieluisaa lähtä ulos. Se on parantunu Saumassa hirveästi, koska Sauman alussa, mää vaan makasin sängyssä päivät pitkät ja söin makkaraa oikeistaan (naurahdus) siinä pelasin jotakin ja makasin loput ajat sängyllä. Nyttten mää jaksan pyöräillä ja käydä tekemässä juttuja ja kiinnostaaki tehdä juttuja nytten, ei kiinnosta vaan olla koko ajan olla sisällä.

Eräs haastateltava kertoi aloittaneensa tavoitella päihteetöntä elämää starttipajakakon alussa ja koki starttipajatoiminnan olleen yksi niistä tekijöistä, jotka olivat tukenneet hyvin päätöstä. Haastateltava kertoi sairastavansa psyykkistä sairautta ja koki olleensa psyykkisesti ja fyysisesti huonommassa kunnossa ennen starttipajaksoa. Haastateltava kertoi ottaneensa Sauma-starttipajassa ensimmäisiä askelia itsevarmuuden löytämiseen erilaisten ryhmätilanteiden myötä, sekä saaneensa ensimmäistä kertaa elämänsä rytmiä. Lisäksi haastateltava mainitsi, että oli Sauma-starttipajan myötä kokenut innostuneensa esimerkiksi ruoanvalmistuksesta sekä panostanut muihinkin arjen askareisiin. Haastattelussa ilmeni selkeästi arkirytmien parantumisen vaikutuksia, sekä psyykkisen hyvinvoinnin kohentuminen.

No kyllä siis, varmaan niin kuin aika moni asia siihen vaikutti, mutta tuota kyllä esimerkiksi kun Saumassa kun siellä esimerkiksi tehtiin ruokaa ja jotain tuollasta niin kyllä siitä vähä niinku innostu innostu silleen, jotenki itekkin alkoi panostamaan esimerkiksi ruoanlaittoon ja tuommoseen perusasioihin.

Hyvinvoinnista keskusteltaessa haastatteluista nousi esille vertaistuki, hyvinvoinnin kohoaminen, unirytmien parantuminen, yhdessä tekeminen, innostuminen ja arkirytmien parantuminen.

12.6 Toiminnallisen osallisuuden vahvistuminen

Kävimme haastattelussa läpi aiheita, jotka liittyivät Raivion ja Karjalaisen (2013, 16) toimijuuteen ja toiminnalliseen osallisuuteen, eli osallisuuden ulottuvuuteen acting. Näistä seuraavassa käsitellään aiheita asiakasosallisuus, työllisyys, opiskelu ja harrastukset.

12.7 Asiakasosallisuus

Keskustelimme haastateltavien kanssa siitä, miten he kokivat saaneensa oman äänensä kuuluviin heidän omia asioita koskevissa päätöksissä. Asiakasosallisuuden kokemuksissa oli jonkin verran vaihtelua haastateltavien kesken.

Luotan aika hyvin että ne ajaa mun asiaa, ei ne muuten antais jatkaa tätä kuntouttavaa työtoimintaa niin pitkään, eikä ne sillein niin kannustais muuttamaan asioita jos niitä ei kiinnostais se miten voin ja kyllä mä luotan niihin ihan täysin.

Valtaosa haastateltavista koki, että heillä on nykyisin mahdollisuuksia vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin. Haastateltavat kertoivat, että he kokivat tulleen kuunnelluiksi esimerkiksi siinä, miten kauan he halusivat jatkaa sopimuksiaan Sauma-starttipajalla tai kuntouttavassa työtoiminnassa.

Joo ehottomasti, siis hirveesti on annettu tilaisuuksia siihen, että mihin suuntaan mää haluaisin sen kuntouttavan työtoiminnan menevän, että haluaisinko mää justinsa panostaa omaan jaksamiseen vai opiskeluihin päin menemiseen vai tai sitten ad/hd :n hoitamiseen tai niinku että kaikessa on ollut ite se päättäjä, että ne on kyllä tarjonnut työkalut ja avut mut aina oon tietysti ite saanut päättää...

Kaksi haastateltavaa kertoi, että he kokivat asettuneensa yhteiskuntaa vastaan ennen Sauma-starttipajaa ja ajatelleen lähes kaikesta negatiivisesti. Molemmat kertoivat eri sosiaalipalveluiden myötä saaneensa asiansa ajansaatossa tyydyttävään kuntoon ja nykyisin kokivat olevansa osallisena omia asioita koskevissa päätöksissä.

Aikaisemmin sitä jotenki sitä sillein jotenkin, tota jotenkin rämpinyt vastavirtaan vaan sillein että tuota ja sitten jossakin vaiheessa kun on niinku vähä sillein niinku luovuttanut siitä niin sitte niiku, niin ne asiat ei jotenkin niinku lähteny, lähtenyt rullaamaan sillein että, että niinku, tuntuu että muakin on niinku kuunneltu ja sillei että, kun niitä päätöksiä on tehty, niinku mua koskien.

Eräs haasteltava kertoi kokevansa olleen osallisena omia asioita koskevissa päätöksissä sekä ennen, että Sauma-starttipajan aikana, mutta Sauma-starttipajan jälkeen hän ei enää pystynyt vaikuttamaan niihin yhtä paljon kuin ennen.

No Sauman jälkeen, (muu sosiaalipalvelu) oon ollut niin on täällä saanut suurimasta osasta päätöksistä, mutta on ne myös, niinku työntänyt joi-tain tavoitteita, että niinku tavallaan ei voi sanoa ei jos haluaa jatkaa, että ei oo yhtä paljon omissa käsissä se...tulevaisuus.

Keskusteltaessa asiakasosallisuudesta haastatteluista nousivat vastavuoroinen luottamus haastateltavien ja eri sosiaalipalveluiden työntekijöiden välillä.

12.8 Työllisyys

Keskustelimme haastateltavien kanssa yleisesti työstä ja millaisia ajatuksia se nostattaa heissä. Keskustelimme myös siitä, että kokivatko he, että työn suhteen olisi tapahtunut muutoksia eri ajanjaksoina. Osalla haastateltavista oli negatiivinen asenne työtä kohtaan ja he kokivat, ettei suhtautumisessa työelämää kohden ollut tapahtunut suurempia muutoksia eri ajanjaksoina.

*Hmm, se ei oo varsinkaan kiinnostanut koskaan, jotenkin ei tunnu, että ois millekkään allalle sellasia vahvuuksia ihmeemmin niin.
Pakko.*

Yksi haastateltava kertoi kokeneensa, että ajatukset työtä ja opiskelua kohtaan olivat muuttuneet positiivisemmaksi Sauma-starttivalmennuksen aikoihin. Haastateltava kertoi, että oli kokenut ajatusten muuttuneen positiivisemmaksi työtä kohtaan ja ajan kuluessa alkanut haaveilemaan kouluttautumisesta. Lisäksi haastateltava kertoi myös tavoitteistaan päästä opiskelemaan lähitulevaisuudessa ja sen myötä työelämään, mutta vasta sitten kun hän kokee psyykkisen hyvinvointinsa olevan riittävällä tasolla.

Hmm, noo en mä tiää, varmaan siinä kun rupes niinku just, niinku, lähti esimerkiksi tuohon Saumaan, Saumaan mukaan ja siinä tuli jotenkin semmonen ajatus, että siitä vois edetä niinku jossakin vaiheessa sinne kouluun ja ois siinä kunnossa et pääsisin sinne kouluun ja tota, niin ja sitä kautta sitten sinne työelämään niin kyllä se varmaan joskus siinä ihan niillä paikkeilla.

Eräs haastateltava kertoi kokevansa työn tällä hetkellä negatiiviseksi asiaksi, koska koki tehneensä töitä vain ulkoisten paineiden vuoksi. Haastateltava mainitsi kuitenkin haluavansa edetä jossain vaiheessa opiskelemaan ja sen jälkeen työelämään. Lisäksi haastateltava kertoi, että oli pohtinut myös ryhtymistä yrittäjäksi, mutta koki ettei psyykkinen hyvinvointi vielä ollut sillä tasolla.

Ja muutenkin tällä hetkellä, jotenkin työ tuntuu negatiiviselta asialta just ton takia, kun on pitkään niinku, vaan tehny töitä koska on niinku pitänyt vaan tehdä töitä.

Yksi haastateltava kertoi haluavansa työelämään heti ammattikoulusta valmistuttuaan. Haastateltava kertoi kokevansa suuria haasteita työllistymisen suhteen. Useista yrityksistä huolimatta hän ei ollut saanut työssäoppimispaikkaa, jonka vuoksi hänen opintonsa viivästyivät, lisäksi haastateltava mainitsi, että hän oli jäänyt useana kesänä ilman kesätyöpaikkaa. Haastateltava pohdiskeli tämän johtuvan paradoksaalisesta tilanteestaan, jossa hänen pitäisi saada työkokemusta, mutta ei voi sitä saada ilman työssäoppimispaikkaa tai kesätöitä.

Joo, kyllä mää haen, yleensä mää haen tosi useisiin paikkoihin ja jos mitenkään mahdollista niin mä pyrin et mä meen paikan päälle kysymään sitä, en mää tiiä tuoko se mitään ekstra siitä, että jaksaa vääntäytyä paikan päälle kysymään sitä paikkaa vaikka ei sitä todennäköisesti saakkaa.

Työllistymistä käsiteltäessä haastatteluista nousi esille negatiivinen asennoituminen työtä kohtaan, haaveet ammatista, psyykkinen hyvinvointi ja nuoristyöttömyys.

12.9 Opiskelu

Keskustelimme haastateltavien kanssa opiskelusta ja siitä ovatko he kokeneet muutoksia suhtautumisessaan opintoja kohtaan eri aikakausina. Valtaosa haastateltavista mainitsi, että Sauma-starttipajalla koulutuksesta oli ollut paljon puhetta ja he olivat saaneet ohjausta ja tukea opintoihin hakeutumisessa.

Opiskeluun on kyllä niinku yritetty ohjata, sitä on suositeltu, mutta mää en oo ite halunnut. Et siitä on kyllä ollut paljon puhetta tuolla Saumassa ja on annettu paljon esimerkkejä ja tehty niitä testejä (ammatit) mitkä sopis ja tarjottu aikaa valmentajille ja kaikille, mutta ei oo kiinnostanut ottaa vastaan niitä apuja.

Yhden haastateltavan vastauksista oli havaittavissa innostuminen, ellei jopa voimaantumisen piirteitä. Haastateltavista kertoi, ettei ollut kokenut opiskelua mielekkääksi ennen Sauma-starttipajaa. Hän kertoi kokeneensa starttivalmennuksen aikana kiinnostuksen nousseen opintoja kohtaan, sekä yleisesti edetä elämässään, jotta saisi sen myötä mielekästä sisältöä elämäänsä ja kokisi olevansa tärkeä osa yhteiskuntaa. Lisäksi haastateltava mainitsi, että nykyisin hänellä on kova halu päästä opiskelemaan, mutta koki tarvitsevänsä vielä aikaa psyykkisen kuntosaa kohentamiseen.

*Öö, no sillan tuli jotenkin semmonen kiinnostus, että vois, että niinku te-
kis mieli edetä elämässä ja niinku...*

Yksi haastateltavista koki saaneensa runsaasti ohjausta opiskeluun Sauma-starttipajalta, mutta ei itse ollut kiinnostunut opiskelusta. Haastateltava koki, ettei kiinnostus opintoja kohtaan ole muuttunut ajan saatossa ja kertoi, että kuntouttavassa työtoiminnassa olemisen oli helppoa, taloudellisesti kannattavampaa ja vapaa-aikaa jää huomattavasti enemmän kuin opiskelussa.

Ei se edelleenkään nappaa, tää on paljon helpompi vaihtoehto olla kuntouttavassa työtoiminnassa. Koska, tässä jää niin paljon vapaa-aikaa ja rahaa jää sen verran, että ei sillä niinku tehä mitään ihmeellistä, mutta kyllä sillä niinku voi elellä aika leveesti kuiteski sillein että, kuhan ei suunnittele kolmea kertaa matkaa vuodessa niin pärjää aika hyvin.

Haastateltavista kaksi koki, ettei opintojen suhteen ollut tapahtunut merkittäviä muutoksia Starttivalmennuksen aikana. Molemmilla heistä oli positiivinen suhtautuminen opiskelua kohtaan ja he mainitsivat, että kokevat opiskelun tärkeäksi, sekä halusivat kouluttautua jatkossakin.

...mä oon niinku aina sillai tiennyt, että se on tärkeetä ja se kannattaa tehä ja ei se sit niinku loppujen lopuksi se ei oo ees yhtään vaikeeta...

Eräs haastateltava oli kokenut lannistavaksi sen, että ennen starttivalmennusta oli kokeillut useita eri aloja, mutta ajatteli, ettei silti todennäköisesti löydä omaa alaansa. Haastateltava kertoi kokeneensa olonsa jokseenkin toiveikkaaksi opintoja kohtaan starttivalmennuksen jälkeen, mutta etteivät hänen opintonsa olleet sujuneet toivotulla tavalla ja sen vuoksi keskeyttänyt ne. Lisäksi haastateltava kertoi, että useat keskeytyneet opinnot ja mielenkiinnon loppuminen vaikuttivat siihen, ettei hän enää jaks keskittyä opiskelemaan. Lopuksi haastateltava kuitenkin mainitsi, että aikoo opinto-ohjaajan kanssa katsoa vielä eri kouluttautumisvaihtoehtoja.

Noo, ei oikeen oo tietoo siitä mitä määhaluaisin tehä ja oon määhnyt kokeillu aika montaa eri alaa ja se nyt on aina lopahtanut siihen mielenkiinnon loppumiseen, että ei jaks keskittyä enää.

Opiskelusta keskusteltaessa haastateltavien vastaukset vaihtelivat jonkin verran, mutta valtaosalla oli kuitenkin positiivinen suhtautuminen opiskelua kohtaan.

12.10 Harrastukset

Keskustelimme haastateltavien kanssa harrastuksista ja siitä ovatko he kokeneet harrastusten osalta tapahtuneen muutoksia eri aikakausina. Yksi haastateltavista koki, ettei merkittäviä muutoksia ollut tullut harrastusten suhteen, eikä mielestään harrasta varsinaisesti mitään, mutta kertoi liikunnallisen aktiivisuuden hieman lisääntyneen viime aikoina. Haastateltava kertoi, että hänen aikaisempi kaveripiirinsä koostui lähinnä ihmisistä, jotka viihtyivät pääasiallisesti kotonaan ja koki, että suurin muutos oli se, että Sauma-starttipajan myötä hän oli saanut luotua uusia sosiaalisia suhteita muihin valmentautujiin, joiden kanssa hän vietti aikaa myös vapaa-ajallaan.

Ei ollut mitään, en mää sillon käynyt ulkonakaan kesällä välttämättä. Et nytten, en mä tiiä voiko sitä nyt harrastukseksikaan sanoa, mutta kyllä mä nyt niinku käyn kävelemässä ja pyöräilemässä ja tuommosta pientä...

Eräs haastateltavista koki, ettei ollut kiinnostunut juurikaan mistään ennen starttipaja-jaksoa, mutta jakson kuluessa hän koki saaneensa rytmiä elämäänsä ja innostui kokeilemaan uusia harrastuksia, joiden myötä koki saaneensa mielenkiintoa ja sisältöä elämäänsä. Haastateltava koki, että Sauma-starttipajalta saatu positiivinen palaute oli rohkaissut häntä kokeilemaan eri harrastuksia enemmän. Haastateltava koki myös, että Sauma-starttipajalla tehdyt retket olivat herätelleet häntä ajattelemaan, että hän voisi itsekin tehdä omalla vapaa-ajallaan vastaavia aktiviteetteja.

...siitä jotenkin innostu kun sai vielä niinku sellasta hyvää palautetta siitä niin se jotenkin vaan rohkaisi entistä enemmän niinku panostamaan siihen touhuun ja jatkamaan sitä, sit kaikki tuommoset retket mitä tehtiin, ne oli kans tosi jees ja ne niinku sillei sai vähän niinku herättämään et jotain tällaista voisi tehdä vapaa-aikanakin, että kyllä.

Yksi haastateltavista koki, että hän oli Sauma-starttipajan ja toisen sosiaalipalvelun myötä jonkin verran muuttanut omia ajatuksiaan ajankäytöstään, lisännyt liikuntaa, muuttanut arkirytmιάän, sekä vähentänyt tietokoneen käyttöä vapaa-ajallaan.

No silloin kotona ollessa ja eihä se muutaku oli koneella ja pelaillu, että kyllähän se sitte Sauma ja sieläku, sitte tehtiin eri asioita ja kyllähän sitä niinku pikkuhiljaa sai liikunnan niinku alkamaan ja niinku oli se (muu sosiaalialan palvelu) niin sillohan, se niinku siellä sitten haastettiin niin, että aloita liikkumaan...

Haastateltavista kaksi koki, ettei harrastusten suhteen ollut tapahtunut merkittäviä muutoksia eri aikakausilla. Toinen haastateltavista koki, ettei hänellä ollut muita harrastuksia sillä hetkellä kuin tietokonepelit, mutta oli kokeillut juuri uusia harrasteita, joita ei vielä mieltänyt varsinaisiksi harrasteiksi. Toinen haastateltava kertoi omavansa paljon eri harrastuksia ja että kaikki hänen vapaa-aikansa menevät niihin.

Tietokonepelit ja ei mulla oikeestaan muuta oookkaa ja nytten tällä hetkellä se on oikeestaan pysynyt samana.

No siis, yksittäisiä juttuja, mutta ne ei oo niinku vielä muuttunut ihan harrastuksiksi asti.

No niitä on sitten jo aika paljon enemmän ja kaikki mun vapaa-aika kuuluu niihin...

Keskusteltaessa harrastuksista valtaosalla vastauksista nousivat uudet sosiaaliset suhteet, innostuminen sekä arkirytmien parantuminen.

12.11 Yhteisöihin kuuluminen

Haastattelussa kävimme läpi aiheita, jotka liittyivät Raivion ja Karjalaisen (2013, 16) osallisuuden ulottuvuuteen (belonging), yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys, sekä yhteisöllinen osallisuus. Näistä seuraavassa käsitellään aiheita suhteet muihin ihmisiin ja eri yhteisöihin, vastavuoroinen luottamus viranomaisiin, vastavuoroinen arvostus ja tasavertaisuus.

12.12 Suhteet muihin ihmisiin ja eri yhteisöihin

Keskustelimme haastateltavien kanssa siitä, olivatko he kokeneet muutoksia heidän suhteissa muihin ihmisiin ja eri yhteisöihin eri aikajaksoina. Kaikki viisi haastateltavaa kokivat, etteivät ennen starttivalmennusta kuuluneet mihinkään yhteisöön, joissa olisivat olleet kasvotusten vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Haastateltavat kertoivat vuorovaikutuksen tapahtuneen erimuotoisten virtuaaliyhteisöjen välityksellä, kuten esimerkiksi peliyhteisöt, keskustelupalstat ja sosiaalisen median eri sovellukset.

Mää en oo oikeestaan koskaan kuulunut mihinkään yhteisöihin, jos oonkin kuulunut niin ne on ollut yleensä internetissä ja niissä mää oon aina ollu sillei, samanlailla mukana sen hetken joku vaikka peliyhteisö, siihen osallistunut, mutta ei oo oikein mitään muutosta oikeisiin elämänyhteisöihin kuulumisessa sillei, eikä siellä internetissä aina kuulunu johonkin, et aina vähä ulkopuolella kaikesta sellasesta harrastustoiminnasta ja muusta, niin eipä sitä oikein tuu sitte semmosta, että kuuluis mihinkään.

Kahden haastateltavan vastauksista nousi esille yksinäisyys, jonka he kokivat hälvenneen ajan mittaan. Haastateltavat kokivat Sauma-starttipajalla vuorovaikutustaito-

jensa kehittyneen ja sen myötä myös itseluottamuksen nousseen. Lisäksi haastateltavat kokivat saaneensa uusia ystäviä sekä luotua ihmissuhteita Sauma-starttipajalla ja sen jälkeen.

No ne ohjaajat oli niin avoimia ja ystävällisiä ja ne teki olon sillai turvalliseksi ja helpoksi osallistua siellä ja sitä kautta oli helppo tutustua muihin kuntoutujiin, muihin Saumalaisiin, se sitten tavallaan herättää sullei, ettei mun tarvikkaan olla tuolla kotona yksin, että on paljon ihmisiä, jotka on kiinnostuneita musta ja munkin kannattaa olla kiinnostuneita niistä.

Eräs haastateltavista kertoi kokeneensa, että ei saanut luotua pysyviä ystävyssuhteita Sauma-starttipajalla ja pitää nykyistä (muu sosiaalipalvelu) paikkaa sen vuoksi parempana paikkana. Haastateltava kertoi, ettei pitänyt juuri laisinkaan yhteyttä muihin valmentautujiin, jotka olivat olleet samaan aikaan starttivalmennuksessa hänen kanssaan. Haastateltava pohdiskeli, että hän on mahdollisesti itsevarmempi ja on ryhtynyt aktiivisemmin tutustumaan muihin ihmisiin, kuin aiemmin. Lisäksi hän pohti myös sitä, että Sauma-starttipaja on voinut rohkaista häntä olemaan rohkeampi vuorovaikutustilanteissa.

No ennen Saumaa, se on, varmaan on sitten auttanut mua tuntemaan rohkeutta lähteä ja keskustella ja sillai.

Yksi haastateltavista koki, yleisesti vuorovaikutustilanteet vaikeiksi. Hän koki Sauma-Starttipajan toimineen hyvänä täydentävä sosiaalipalveluna hänen tilanteessaan. Lisäksi hän kertoi, että oli ollut peliyhteisön jäsen usean vuoden ajan, josta koki saaneensa jonkinlaista rytmiä arkeensa pelin ryhmätehtävien kautta, hän ei kuitenkaan kokenut heitä läheisiksi, eikä yhteydenpitoa aidoksi vuorovaikutustilanteeksi. Haastateltava koki, että hänen psyykkisen hyvinvoinnin tila on sellaisella tasolla, ettei hän kykene pitämään yhteyttä muihin ihmisiin ja hän kokee, että tilanne ei ole muuttunut merkittävästi eri aikajaksojen aikana.

No, ei se oo paljoa siitä muuttunut, että ehkä sitä on sitte noita vanhoja lukkoja nytte, kyllähän sitä nyt tietysti (toisessa sosiaalipalvelussa) pysyy olemaan ja tekemään, mutta ei sitä nyt kuitenkaan muuten sitten, hyvin haastavaa niinku luoda suhteita...

Haastatteluista nousi keskeisimpinä teemoina vuorovaikutustaitojen kehittyminen, vertaistuki, yksinäisyys sekä sosiaalisten suhteiden luominen. Valtaosa haastateltavista mainitsi vuorovaikutustaitojensa kehittyneen Sauma-starttipajalla.

12.13 Vastavuoroinen luottamus

Keskustelimme haastateltavien kanssa luottamuksesta yleisellä tasolla, sekä kokevatko he saavansa vastavuoroista luottamusta viranomaisilta ja muilta henkilöiltä, jotka ovat tekemisissä heidän kanssaan.

Kaikki haastateltavat kokivat luottavansa viranomaisiin ja muihin henkilöihin, jotka ovat heitä koskevien asioiden kanssa tekemisissä.

Niin, että mää kyllä luotin muihin ihmisiin kyllä, etenkin Saumaa, ja etenkin henkilö X (nimi muutettu) ja muihinkin jotka oli sielä töissä, oliko se henkilö Y, henkilö Y (nimi muutettu) oli mun aikaan kans sielä töissä, niin kyllä niihin pysty luottamaan ihan täysin...

Erään haastateltavan vastauksista nousi esille luottamuksen rakentuminen. Haastateltava kertoi kokeneensa luottamuksen olleen heikolla pohjalla viranomaisia kohtaan ennen starttipaja-jaksoa. Haastateltava kertoi itse olleensa epärehellinen, eikä kokenut luottavansa viranomaisiin, eikä viranomaisten luottaneen häneen. Nykyisin haastateltava koki, että luottamus on parantunut lähivuosina ja kokee pystyvänsä luottamaan viranomaisiin ilman epäilyjä.

...jossakin vaiheessa on tullut ihan niinku automaattisesti, jotenkin, niin se luottamus on sillei jotenkin niinku kohillaan, että ei tarvi lähtä epäilemään.

Luottamuksesta keskusteltaessa esiin nousivat luottamuksen rakentuminen ja vastavuoroinen luottamus.

12.14 Vastavuoroinen arvostus

Keskustelimme haastateltavien kanssa, siitä kokevatko he saavansa vastavuoroista arvostusta viranomaisilta, sekä muilta ihmisiltä.

Haastateltavista yksi koki arvostavansa kaikkia ihmisiä, eikä ollut erityisemmin kiinnostunut siitä, arvostavatko muut ihmiset häntä. Haastateltava koki, ettei arvostuksen suhteen ole tapahtunut muutoksia eri aikakausina.

Kyllä mää arvostan kaikkia ihmisiä niinku ihmisinä, jos ne ei niinku anna, niinku mitään muuta aihetta, mää en sitten tiiä, että niinku arvostaako ihmiset mua, ei sillä, että mää siitä erityisemmin välittäisinkään...

Yksi haasteltava kertoi hänen arvostuksensa muita ihmisiä kohtaan olleen neutraali sekä ennen, että Starttipaja--jakson aikana. Haastateltavan vastauksista nousi yksinäisyys esille, kun hän kertoi, että ei osannut kuvailla, miten hän koki muiden ihmisten arvostavan häntä, koska hänellä ei ollut juurikaan läheisiä ihmisiä oman perheensä lisäksi, jonka vuoksi hänellä ei vertailupohjaa. Haastateltava koki olevansa tasavertainen muiden ihmisten kanssa, sekä arvostuksen nousseen Starttipaja-jakson jälkeisenä aikana.

Hmh, no mää en hirveesti muitten ihmisten kanssa ollut tekemissä niin sitä oli vaikee vertailla.

Eräs haastateltava koki, että arvostus on yksi sellaisista asioista, joita hän ei pohdi kovinkaan usein. Haastateltava koki, että hänen psyykkisen hyvinvoinnin tila oli sellaisella tasolla, ettei hän pystynyt muodostamaan mielipiteitä muista ihmisistä arvostuksen suhteen.

...ehkä seki menee siihen, että sitä nyt on jotain lukkoja tai on vaikea niinku antaa mielipidettään niinku muista ihmisistä, tai eritellä niitä mitenkään, jostain ihmisestä joitain asioita, niitä on niinku tota, öö, mitenkähän nyt sanois, niinku vaikkapa luonteenpiirteitä...

Yksi haastateltavista kertoi kokeneensa itsetunnon vahvistuneen lähivuosien aikana, jonka myötä hän on oppinut arvostamaan kaikkia ihmisiä tasavertaisina. Lisäksi haastateltava kertoi nykyisin kokevansa muiden ihmisten arvostavan häntä ja olevansa tasavertainen heidän kanssaan.

Se on aika, mun mielestä niinku, aika käsikädessä jotenkin kulkenut sen itse, itsetunnon kanssa, että se on jotenki sillei samoihin, jotenkin semmosta itteensä tutustumista ollu tuossa pari vuotta.

Arvostuksesta keskusteltaessa esiin nousivat yksinäisyys, itsetunnon vahvistuminen, tasavertaisuus ja arvostuksen tunteen kohoaminen.

Yhden haastateltavan kanssa emme käsitelleet aihetta arvostus.

12.15 Tasavertaisuus

Keskustelimme haastateltavien kanssa tasavertaisuudesta yleisesti ja myös siitä ovatko he huomanneet siinä muutoksia eri aikakausilla. Yksi haastateltava koki, että häntä kohdellaan kuten hänenkaltaisella sosioekonomisella asemalla olevaa ihmistä

kuuluukin kohdeltavan. Haastateltava kertoi, että häntä on kohdeltu Sauma-starttipajalla tasavertaisesti, mutta nykyisessä sosiaalipalvelussa häntä kohdellaan ohjaajien toimesta epätasavertaisesti, sekä puheen tasolla alentavasti ja epäasiallisesti. Haastateltava kertoi myös, että on mielestään ansainnut epäasiallisen ja epätasa-arvoisen kohtelun, eikä kokenut yhteiskuntaa tasa-arvoiseksi.

...En mää koe sitä niinku syrjivänä, vaan se vaan kuuluu siihen, että jos sä oot eri statuksinen, esimerkiksi työllistetty tai sitte kuntoutuja niin sillon vaan kohdellaan eri tavalla, et ei tää yhteiskunta vaan oo tasavertainen.

Erään haastateltavan vastauksista esille nousi itsetunnon vahvistuminen ja sen myötä tasavertaisuuden tunteen kohoaminen. Haastateltava pohdiskeli, että Sauma-starttipajan aikana tapahtuneella itsetunnon vahvistumisella on voinut olla tekemistä sen kanssa, että hän oli alkanut kokemaan itsensä tasavertaiseksi muiden kanssa.

No siinäki semmonen, että tota, se, semmonen kohonnot siinä ajassa kun tulin, olin Saumassa, että niinku, sitä ei välttämättä ollut itsetunto kohallaan sillonku tuli ja niinku laski niinku ittensä vähä muitten alapuolelle, mutta tota, jotenki sitten kun, en tiedä mikä sen teki, mut kyllä se niinku sillei, jossakin vaiheessa ajatteli, että on ihan tasavertainen muitten kanssa, että ei oo yhtään sen parempi kuin huonompi ku muut, että jotenkin sitä tuomitsi ittensä niitten aikaisempien tekojansa vuoksi että sillei mietti että ei sen takia voi olla samalla tasolla muitten kanssa.

Yhden haastateltavan vastauksista nousi esille yksinäisyys, sekä tasavertaisuuden tunteen kohoaminen. Haastateltava kertoi, että ennen starttipaja-jaksoa hän oli hyvin harvoin tekemisissä muiden ihmisten kanssa, joten hänellä ei ollut vertailupohjaa tasavertaisuuden tunteeseen. Lopuksi haastateltava kertoi starttipaja-jakson aikana kokeneensa tasavertaisuuden tunteen kohonneen ja kokevansa itsensä tasavertaiseksi muiden kanssa.

Hmh, no mää en hirveesti muitten ihmisten kanssa ollut tekemissä, niin sitä oli vaikee vertailla.

Eräs haastateltavista kertoi, ettei aina ole kokenut itseään tasavertaiseksi, eikä mieti asiaa välttämättä päivittäin. Haastateltava koki, että hän haluaa muidenkin olevan kiinnostuneita siitä, että Suomessa olisi tasavertaista.

Noo, kyllähän sitä nyt tietysti, ainaki tällee jos sitä nyt on yhteiskunnan pohjalla vaikei sitä nyt välttämättä siltä niin tunnu, mutta haluaa, että Suomessa ja muita kiinnostaa että on tasavertasia, mutta ei sitä niin päivittäin mieti.

Yksi haastateltavista kertoi kokeneensa itsensä tasavertaiseksi kaikkina aikajaksoina ja kertoi kokeneensa myös, että Sauma-starttipajassa tasavertainen kohtelu korostui.

...en mää oo kokenut että mua ois koheltu mitenkään epätasavertaisesti.

Haastatteluista nousi esille yksinäisyys, itsetunnon vahvistuminen sekä valtaosalla tasavertaisuuden tunteen kohoaminen.

13 Johtopäätökset

Tutkimukseni tulosten perusteella voidaan päätellä, että haastateltavien kokemukset vaihtelivat jonkin verran eri aiheissa, eikä useita selviä yhteneväisyyksiä vastauksissa ollut helposti havaittavissa.

13.1 Riittävä toimeentulo ja hyvinvointi

Tutkimukseni kaksi ensimmäistä tutkimuskysymystä olivat: Miten Starttivalmennus vahvisti nuorten kokemusten mukaan heidän hyvinvointiaan? Miten Starttivalmennus vahvisti nuorten kokemusten mukaan heidän riittävää toimeentuloaan?

Tutkimukseni tulosten perusteella voidaan todeta, että Sauma-starttipaja on saattanut vahvistaa haastateltavien yleisesti koettua hyvinvointia, sekä arjen hallintaan liittyviä toimintoja. Tuloksista voidaan myös todeta, että valtaosalla haastateltavista ei ollut tapahtunut suurempia muutoksia turvallisuuden tunteessa ja haastateltavat kokivat toimeentulon olevan riittävällä tasolla.

Tutkimuksessa tuli esille, että nuoret kokivat seuraavien asioiden vahvistaneen heidän hyvinvointiaan:

- Sauma-starttipajalta saatu vertaistuki
- Sauma-starttipajan avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri
- Sauma-starttipajalta saatu taloudenhoidon tuki
- Unirytmin korjaantuminen
- Sauma-starttipajan myötä luodut uudet sosiaaliset suhteet
- Arjen hallinnan parantuminen
- Itsetunnon vahvistuminen
- Sauma-starttipajan itsenäistymisen tukeminen
- Luottamuksen rakentuminen
- Psyykkisen hyvinvoinnin kohoaminen
- Yhdessä tekeminen
- Innostuminen
- Kokemus hyväksytyksi tulemisesta.

Tulosten perusteella voidaan päätellä, että haastateltavien subjektiivisiin kokemuksiin hyvinvoinnin ja riittävän toimeentulon vahvistumisesta oli monen eri tekijän yhteisvaikutus.

13.2 Toiminnallinen osallisuus

Tutkimukseni kolmas tutkimuskysymys oli: Miten Starttivalmennus vahvisti nuorten kokemusten mukaan heidän toiminnallista osallisuuttaan?

Tutkimukseni perusteella voidaan todeta, että valtaosalle haastateltavista Sauma-starttipajan toiminnalla ei ole ollut merkitystä työllistymisen näkökulmasta. Yhden haastateltavan kokemuksista voidaan päätellä, että Sauma-starttipajan starttivalmennus on saattanut vahvistaa hänen ajatuksia positiivisempaan suuntaa työllistymisen suhteen.

Tutkimuksessa ilmenneitä tekijöitä, jotka ovat voineet vaikuttaa haastateltavien kokemuksiin toiminnallisesta osallisuudesta olivat:

- Vastavuoroisen luottamuksen rakentuminen
- Arkirytmin parantuminen
- Uudet sosiaaliset suhteet
- Innostuminen
- Sauma-starttipajalta saatu ohjaus ja tuki kohti opintoja
- Nuorisotyöttömyys
- Kokemus psyykkisen hyvinvoinnin kohoamisesta
- Haaveet ammatista
- Negatiivinen asennoituminen työtä kohtaan.

Tutkimukseni perusteella voidaan myös todeta, että Sauma-starttipajan toiminnalla on saattanut olla jonkin verran positiivista merkitystä haastateltavien asennoitumiseen opiskelua kohtaan. Tuloksista voidaan päätellä, että asenteet opiskelua kohtaan vaihtelivat jonkin verran. Kahden haastateltavan kokemuksista voidaan päätellä, että Sauma-starttipajan toiminnalla on ollut positiivinen merkitys heille opiskelua kohtaan. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että kolmen haastateltavan asennoituminen opiskelua kohtaan on pysynyt ennallaan.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että Sauma-starttipajalla on ollut jonkin verran merkitystä siihen, että osa haastateltavista oli alkanut aktivoitua erilaisen vapaa-ajan harrastusten suhteen.

13.3 Kuuluminen yhteisöihin ja yhteiskuntaan

Tutkimukseni neljäs tutkimuskysymys oli: Miten Starttivalmennus vahvisti nuorten kokemusten mukaan heidän yhteisöihin ja yhteiskuntaan kuulumistaan?

Tutkimuksessa ilmenneitä tekijöitä, jotka ovat voineet vaikuttaa haastateltavien kokemuksiin kuulumisesta ja jäsenyydessä eri yhteisöihin ja yhteiskuntaan olivat:

- Sauma-starttipajan myötä kehittyneet vuorovaikutustaidot
- Itsetunnon vahvistuminen
- Vertaistuki
- Uudet sosiaaliset suhteet
- Luottamuksen rakentuminen
- Tasavertaisuuden tunteen kohoaminen
- Yksinäisyyden hälventyminen.

Tutkimukseni perusteella voidaan todeta, että Sauma-starttipajalla on saattanut olla positiivinen vaikutus haastateltavien kokemuksiin kuulumisesta eri yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että haastateltavat kokivat asiakasosallisuuden toteutuneen hyvin Sauma-starttipajalla. Tuloksista voidaan myös päätellä, että luottamuksessa, arvostuksessa ja tasavertaisuudessa oli hieman eroavaisuuksia haastateltavien kesken, mutta pääasiallisesti kokemukset olivat positiivisia.

14 Pohdinta

Tutkimukseni tavoitteena oli kuvata starttivalmentautujien kokemusten kautta, miten starttivalmennus on vahvistanut heidän osallisuuden kokemuksia. Osallisuus on monitulkintainen käsite ja perustuu pitkälti yksittäisen ihmisen subjektiivisiin kokemuksiin. Haastateltavien vastaukset vaihtelivat eri aihealueilla toisistaan, mutta tarkasteltaessa haastateltavien kokemuksia kokonaisuudessaan voidaan todeta, että Sauma-starttipajalla on todennäköisesti ollut jonkin verran vaikutusta osallisuuden vahvistumiseen. Tuloksista on nähtävissä myös, että Sauma-starttipaja yhdessä muiden sosiaalipalveluiden kanssa on koettu hyödylliseksi osaksi matkalla kohti opintoja, työpaikkaa tai toisia sosiaalipalveluita.

Närhi, Kokkonen ja Matthies (2013) toteavat artikkelissaan tutkittuaan alle 30 - vuotiaiden työn ja koulutuksen ulkopuolelle jääneiden miesten näkemyksiä sosiaali- ja työvoimapalveluiden asiakkuudesta, että sosiaali- ja työvoimapalveluilla on selkeästi olennainen merkitys sille, miten osattomuuden ja osallisuuden kokemukset muotoutuvat nuorten aikuisten miesten elämäntilanteissa. Vaikka jotkin palvelut saivatkin kritiikkiä enemmän kuin toiset, kaikilla palveluilla nähtiin kuitenkin olevan oma arvonsa nuorten miesten eri elämäntilanteissa perustoimeentulon takaajana, koulutus- ja työllistymisvaihtoehtojen tarjoajana tai arjen ja toiminnallisuuden tukijana. (Närhi,

Kokkonen & Matthies 2013, 142.) Tutkimuksessani nämä edellä mainitut asiat nousivat myös hyvin selkeästi esille, esimerkiksi kuten yksihaastateltavista kertoi, että Sauma-starttipajalta oli ohjattu ja neuvottu eri työ- ja koulutusvaihtoehtojen pariin, mutta haastateltava ei siinä tilanteessa ollut kokenut työteon tai opiskelun olevan mieluista, vaan vasta myöhemmässä vaiheessa starttipajaksoa ajatukset olivat muuttuneet positiivisempaan suuntaan.

Aineiston analyysin pohjalta voidaan todeta, että Sauma-starttipajan toiminnalla on ollut merkittävä rooli osalle haastateltavien voimaantumisen prosessissa. Mielestäni analyysistä nousi selviä viitteitä joidenkin haastateltavien voimaantumisesta, esimerkiksi yksi haastateltava kertoi saaneensa Sauma-starttipajan myötä uusia harrastuksia, uusia ihmissuhteita, itsevarmuutta ja muuta sisältöä elämäänsä, sekä suunnittelevansa kouluttautumista ja sen myötä työelämäänsä. Muillakin haastateltavilla oli samansuuntaisia viitteitä voimaantumisesta, mutta he eivät olleet edenneet prosessissa vielä niin pitkälle.

Voimaantumista voidaan kuvata yksilön kannalta, sekä tulosten että prosessin näkökulmasta. Osa voimaantunutta ihmistä tai voimaantumista kuvaavista näkemyksistä näyttävät painottavan voimaantumisen olevan rakentajana omille käsityksille, uskomuksille, sekä tietoisuudelle. Jotkut näkemykset painottavat voimaantumista pikemminkin persoonallisten piirteiden tai kykyjen, pätevyyden ja osaamisen todentamisena ja kokemuksena. Jotkut nostavat näkemyksissään esille omien vaikutusmahdollisuuksien lisääntymistä toimintaympäristössä. Joissain näkemyksissä painottuvat erityisesti itsearvostuksen ja vapautumisen tunne, joka lisää itsensä arvostamista tai antaa energiaa, sekä kohottaa itsetuntoa. Kaikilla näillä näkemyksillä on yhteistä se, että voimaantuminen nähdään dynaamisena prosessina, johon liittyy myönteinen muutosvoima, joka liikkeelle lähtiessään vahvistaa itse itseään ja joka on emotionaalinen luonteeltaan. (Mahlakaarto 2010, 28 - 29.)

Mahlakaarto (2010, 28 - 29) toteaa väitöskirjassaan, että yksilön voimaantumisessa ovat keskeisiä seuraavat neljä ulottuvuutta:

- Voimaantuminen merkitsee tietoisuuden lisääntymistä omista mahdollisuuksista ja itsestä
- Voimaantumiseen liittyy aktiivinen osallisuus ja vaikuttaminen toimintaympäristössä
- Voimaantuminen merkitsee identiteetin kannalta sekä ulkoisia että sisäisiä muutoksia
- Luonteeltaan voimaantuminen on transformatiivinen ja siihen liittyy vahvistava tunnekokemus itsestä.

Tiivistetysti voidaan todeta, että voimaantuminen nähdään prosessina, jossa yhteisö tai yksilö saa energiaa, voimaa ja voimavaroja omaan elämään. Se, mitä kyseinen voima on tai mitä sen tuloksena voidaan saavuttaa, on hyvin lähestymistapa- tai kontekstisidonnaista. Yleisesti voimaantumista voidaan luonnehtia myös aktiiviseksi, osallistavaksi prosessiksi, jossa organisaatiot, yhteisöt ja yksilöt pystyvät kontrolloimaan paremmin itseään ja toimintaansa sekä saavat sosiaalista oikeutta sekä kykyä vaikuttaa asioihin. (Mahlakaarto 2010, 25.)

Opinnäytetyön saattaminen loppuun asti oli pitkä ja työläs prosessi, mutta koen oppineeni tämän opinnäytetyön myötä paljon starttipajatoiminnasta, ihmisten moninaisuudesta, sekä tutkimuksen tekemisestä. Koin haasteellisimmaksi ja eniten aikaa vieväksi työvaiheeksi koko opinnäytetyönprosessissa tutkimustulosten analysoinnin, merkityksellisten ilmaisujen rajaamisen sekä käsitteiden muodostamisen. Aineiston analysoinnin haasteellisuutta lisäsi runsas aineisto ja haastateltavien ajoittain antamat ristiriitaiset vastaukset. Haastatteluiden aikana huomasin myös, että ihmiset antavat hyvinkin erilaisia merkityksiä eri asioille, tämä lisäsi myös analysoinnin haasteellisuutta. Muiden opintojen loppuun saattaminen, vuorotyö, perhe-elämä ja opinnäytetyön kirjoittaminen loivat myös omia ajankäytöllisiä haasteita.

Kokonaisuutta tarkasteltaessa opinnäytetyön tekeminen oli kuitenkin mielenkiintoinen ja antoisa kokemus. Kömmähdyksiltäkään en pystynyt välttymään tutkimusta tehdessäni ja olen saanut olla myös väärässä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli

tuottaa lisää tietoa starttivalmennuksesta nuorten aikuisten kanssa työskentelyyn. Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata starttivalmentautujien kokemusten kautta, miten starttivalmennus on vahvistanut valmentautujien osallisuuden kokemuksia. Mieles-täni onnistuin verrattain hyvin tutkimuksellani kuvaamaan nuorten kokemuksia osal-lisuuden vahvistumisesta ja lisäämään tietoa siihen liittyvistä tekijöistä, sekä kerää-mään myös kehitysideoita (liite 4.), joita voidaan käyttää Sauma-starttipajan toimin-nan kehittämiseen. Opinnäytetyötä voidaan myös hyödyntää Sauma- starttipajan si-sällön kehittämiseen poimimalla tuloksista esiin nousseita asioita. Esimerkiksi aineis-tosta nousi negatiivinen suhtautuminen työtä kohtaan, joten yksi aihe jota voisi pai-nottaa toiminnassa entisestään on työ ja siihen liittyvät asenteet.

Jotta nuorten tarpeisiin voitaisiin tulevaisuudessa vastata entistä nopeammin ja te-hokkaammin, olisi jatkotutkimusta tehtävä. Yksi jatkotutkimuksen aihe voisi olla esi-merkiksi seurantatutkimus siitä, mihin entiset starttivalmentautijat ovat edenneet elämässään. Jatkossa olisi hyvä tutkia myös sitä, millaisia käsityksiä starttivalmentau-tujilla on hyvästä elämästä tai millaiseksi starttivalmentautijat määrittelevät hyvän elämän.

Lähteet

Ahola, P. Arajärvi, P. & Kananoja A. 2010. Yhteiset vai ostetut? Sosiaalipalvelut hyvinvoinnin ja osallisuuden tuottajina. Kalevi Sorsa- säätiön sivustolla. Viitattu 25.3.2018. <http://sorsaoundation.fi/wp-content/uploads/sites/807/2012/07/Yhteiset-vai-ostetut.pdf>

Alila, A., Gröhn, K., Keso, I. & Volk, R. 2011. Sosiaalisen kestävyyskäsityksen käsite ja mallintaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiot 2011:1. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuarkisto sivustolla. Viitattu 27.11.2017. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73333/URN%3ANBN%3Afi-fe201504224532.pdf?sequence=1>

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Werner Söderström osakeyhtiö.

Carcillo, S., Fron, P., Hye, R., Keane, C., Königs, S. & Ladaique, M. 2016. Society at a Glance 2016: OECD Social Indicators. Viitattu 7.12.2016 http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/society-at-a-glance-2016_9789264261488-en#page1

Ervamaa, S. 2014. Kohti onnistunutta nuorisotakuuta?. Onnistunut nuorisotakuu-hanke loppuraportti. Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi internetsivustolla. Viitattu 20.5.2018 <http://www.alli.fi/hankkeet+kampanjat/onnistunut+nuorisotakuu+-hanke/>

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. p. Tampere: Vastapaino.

Hassinen, M. 2007a. Julkaisussa Kadonneet ja pudonneet – syrjäytymisen sietämätön raskaus. Toim. Virtanen, A. & Hautaluoma, M. Valtakunnallinen työpajayhdistys sivustolla. 54 – 55. Viitattu 7.2.2017. http://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/kadonneet_ja_pudonneet.pdf

Hassinen, M. 2007b. Työtä ja toimintaa suurella sydämellä - Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. 10 - vuotta. Jyväskylä: Valtakunnallinen työpajayhdistys

Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M & Riskikari, M. 2017. Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskemasta. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan yhteinen avoin julkaisuarkisto- sivustolla. Viitattu 4.2.2017. <http://www.julkari.fi/handle/10024/135714>

Hilpinen, K., Huuomonen, S., Kivirinta, J. & Välimaa, A. 2014. Startti parempaan elämään – Starttivalmennuksen perusteet. 2 p. Vaajakoski: Valtakunnallinen työpajayhdistys.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15 p. Helsinki: Tammi.
 Hyvinvointi. 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sivustolla. Viitattu 2.10.2018.
<https://thl.fi/en/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>

Hyvä tieteellinen käytäntö N.d. Tutkimuseettinen neuvottelukunta sivustolla. Viitattu 30.11.2016. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5 p. Helsinki: WSOYpro Oy.

Mahlakaarto, S. 2010. Subjektiksi työssä. Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 19.8.2018. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/24957/9789513939922.pdf?sequence=1>

Metsänen, H. & Wilén, E. 2012. ”Minulla on Saumaa!” Sauma-starttipajan toiminnan arviointi ja sen kehittämismahdollisuudet. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Nuorisotyön ja kansalaistoiminnan koulutusohjelma. Viitattu 22.3.2018. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41395/Metsanen_Heli.pdf?sequence=1

Myrskylä, P. 2012. Elinkeinoelämän valtuuskunnan analyysi. Hukassa- Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Elinkeinoelämän valtuuskunta sivustolla. Viitattu 17.12.2016. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Mylläri, T. 2018. Sosiaalinen kuntoutus nuorisotakuun näkökulmana nuorten työpajan starttivalmennuksessa. Sosiaalityön Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 4.10.2018. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/103060/1521027072.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Julkaisussa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14. Viitattu 15.12.2016. <http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/Nivala-Ryyan%C3%A4nen2013.pdf>

Nousiainen, S. 2015. Nuorten näkemyksiä Mäntsälän nuorille suunnatuista palveluista ja kokemuksia Starttipajatoiminnasta. Opinnäytetyö ylempi ammattikorkeakoulu. Laurea ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.10.2018. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/104753/Nousiainen_Salla.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nuorten erityispalvelut N.d. Sovatek-säätiö sivustolla. Viitattu 28.11.2017. <http://www.sovatek.fi/sauma.html>

Nuorten työpajat. N.d. Opetus ja kulttuuriministeriön internetsivut. Viitattu 24.10.2016. http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/tyoepajat/?lang=fi

Närhi, K., Kokkonen, T. & Matthies, A-L. 2013. Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehdot sosiaali- ja työvoimapalveluissa. Julkaisussa Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Toim. Laitinen, M. & Niskala, A. Tampere: Vastapaino, 113–145.

Osallisuus. 2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sivustolla. Viitattu 9.12.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Pekkala, T. 2009. Julkaisussa Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet. 6.p Valtakunnallinen työpajayhdistys.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011. Valtiovarainministeriön sivustolla. Viitattu 12.12.2016. <http://vm.fi/julkaisu?pubid=3604>

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa: Era, T. (toim.) 2013. Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. 12 - 34. Viitattu 18.12.2016 <http://publications.theseus.fi/handle/10024/64153>

SosHI 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Valtion säädöstietopankki Finlex. Säädökset alkuperäisinä- osio. Viitattu. 29.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp501168>

Starttivalmennus. N.d. Valtakunnallinen työpajayhdistys sivustolla. Viitattu 31.10.2016. <http://www.tpy.fi/kehittaminen/sosiaalinen-kuntoutus/>

Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Mistä puhumme, kun puhumme osallisuudesta? Teoksessa Osallisuuden jäljillä. Toim.A. Jämsén & A. Pyykkönen. Saarijärvi: Pohjois- Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry., 34-50. Setlementtiliito sivusto. Viitattu 4.10.2018. <https://www.setlementti.fi/uusi-paikallisuus/materiaalipankki/?x418515=503569>

Toimintasuunnitelma 2018. Sauma-starttipajan toimintasuunnitelma vuodelle 2018. Sovatek-säätiö. Saatavilla Sauma-starttipajalta.

Toimintasuunnitelma ja talousarvio 2017. N.d. Sovatek – säätiö sivustolla. Viitattu 27.11.2017. http://www.sovatek.fi/pdf/Toiminta_ja_taloussuunnitelma_2017.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uud. p. Helsinki: Tammi

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Helsinki: Tammi

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet N.d. Tutkimuseettinen neuvottelukunta sivusto. Viitattu 30.11.2016. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-en-nakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4>

Työ- ja elinkeinoministeriön linjaukset nuorisotakuun toteuttamisesta TE-hallinnossa 2013. TE-palvelut sivusto. Viitattu 13.12.2016. https://www.te-palvelut.fi/te/fi/pdf/nuorten_yhteiskuntatakuu_ohje.pdf

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Hei!

Olen Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Toni Tervola. Olen tekemässä opinnäytetyötä Sovatek-säätiön Sauma-starttipajan toiminnasta. Opinnäytetyöni tarkoituksena on lisätä tietoa, siitä millaista kokemuksia nuorilla aikuisilla on starttivalmennuksesta. Tavoitteena opinnäytetyöllä on kuvata sitä, miten Sauma-starttipajan starttivalmennus on vahvistanut valmentautujien osallisuutta.

Toivon Sinun osallistuvan tähän tutkimukseen, jossa ollaan kiinnostuneita juuri Sinun kokemuksistasi Sauma-starttipajan starttivalmennuksesta. Sinulla on mahdollisuus kertoa omat kokemuksesi ja mielipiteesi starttivalmennuksesta, jotka ovat erittäin tärkeitä sekä tutkimukseni, että Sauma-starttipajan toiminnan kehittämisen kannalta.

Tarkoituksena on käydä yksilöhaastattelu kanssasi ennalta sovitussa paikassa. Nauhoitan haastattelun ja muunnan sen kirjalliseen muotoon analysointia varten. Kaikki haastattelumateriaali tulee ainoastaan minun käyttööni ja opinnäytetyön valmistuttua kaikki äänitteet, sekä kirjalliset materiaalit hävitetään minun toimestani. Haastatteluaineistoa käsitellään täysin luottamuksellisesti, joten kenenkään valmentautujan henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa valmiissa opinnäytetyössä. Opinnäytetyössä voidaan käyttää haastattelusta suoria lainauksia, mutta anonymiteetti säilyttäen. Osallistumisesi on täysin vapaaehtoista ja voit milloin tahansa keskeyttää haastattelun.

Liitteenä on haastatteluteemat, joihin toivoisin sinun tutustuvan ennen haastatteluamme.

Jos sinulla on kysyttävää tutkimuksesta, niin ota rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin terveisin

Toni Tervola

Sosionomiopiskelija, JAMK

e-mail: XXXXX@student.jamk.fi

Puh: XXXXXXXXXX

Liite 2. Haastatteluteemat

Haastatteluteemat

Tässä olisi aiheita, joihin pyytäisin sinun tutustuvan ja pohdiskelevan ennen haastatteluamme. Käymme haastattelussa läpi näitä asioita ajalta ennen starttivalmennusta, starttivalmennuksen aikana ja starttivalmennuksen jälkeen.

- Toimeentulo
- Turvallisuus
- Asuminen
- Hyvinvointi
- Suhteet muihin ihmisiin ja eri yhteisöihin
- Harrastukset
- Työ
- Opiskelu

Liite 3. Suostumuslomake

Kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Allekirjoituksellani vakuutan, että osallistun vapaaehtoisesti haastattelun ja olen saanut etukäteen riittävästi tietoa tutkimuksesta. Olen tietoinen, että haastattelu nauhoitetaan ja opinnäytetyössä voidaan käyttää suoria lainauksia. Olen tietoinen tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja minulle on selvitetty, ettei henkilöllisyyttäni voida tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä. Minua on myös tiedotettu siitä, että voin keskeyttää milloin tahansa haastattelun.

Tätä kirjallista suostumuslomaketta on tehty kaksi kappaletta, toinen itselleni ja toinen Toni Tervolalle.

Paikka

Aika

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Toni Tervola

Sosionomiopiskelija, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Puh: xxxxxxxxxx

email: XXXXX@student.jamk.fi

Liite 4. Kehitysideoita Sauma-starttipajan toimintaan

Haastattelun lopuksi keskustelimme siitä, mitkä asiat haastateltavat kokivat Sauma-starttipajan toiminnassa parhaaksi, mitä kehittävää toiminnassa olisi ja mitä he antaisivat kouluarvosanaksi Sauma-starttipajan toiminnalle.

Yksi haastateltava koki, että viikko-ohjelman aiheet saattoivat olla päällekkäin ja lyhyen ajan sisällä toistettiin samaa aihetta. Lopuksi haastateltava kertoi, että parasta toiminnassa oli se, että sai itse päättää toimintaan osallistumisen määrän.

Vähempi päällekkäisiä aiheita viikko-ohjelmassa, saatettiin toistaa samaa asiaa useaan kertaan.

Eräs haastateltava kertoi, ettei toiminnassa ollut hänen mielestään kehitettävää ja oma asenne sekä suhtautuminen vaikuttivat siihen, miksi ei kokenut toimintaa joka kerralla miellyttäväksi. Haastateltava kertoi, että häntä eivät välttämättä käsiteltävät aiheet aina kiinnostaneet, mutta koki toiminnan olleen hyödyksi hänelle. Parasta toiminnassa oli ollut se, kun haastateltava oli itse oivaltanut osaavaansa tehdä eri asioita, sekä erilaiset retket.

No enmä tiiä, no ehkä jotenkin just, sillei itestään, omasta suhtautumisestaan ja asenteesta kiinnni, niinku enemmänkin, että miksi ne ei niinku sillei tuntunut, tuntunut kaikki jutut kivalta, mutta tota. (pitkä hiljaisuus) niin on vähä hankala sanoa, kyllä siis periaatteesta pitäis sanoa, että sen just sitä kymppiä sen takia mitä on niinku ite hyötynyt siitä, miten niinku miten on saanut elämästä kiinni uudestaan, lähinnä vaan sen takia ei tullut täyttä kymppiä, kun välillä ei vaan ollut niin hirveen kivaa.

Yksi haastateltavista koki, että toiminnan sisältöön vaikuttamista voisi parantaa, toiminnassa voisi olla vielä enemmän ryhmätöitä, sekä mahdollisuuksien mukaan voisi

olla enemmän ulkona. Haastateltava koki, että parasta toiminnassa oli yhdessä tekeminen, hyvä ilmapiiri ja kokemus siitä, että on jokin merkitys lähteä kotoa ulos.

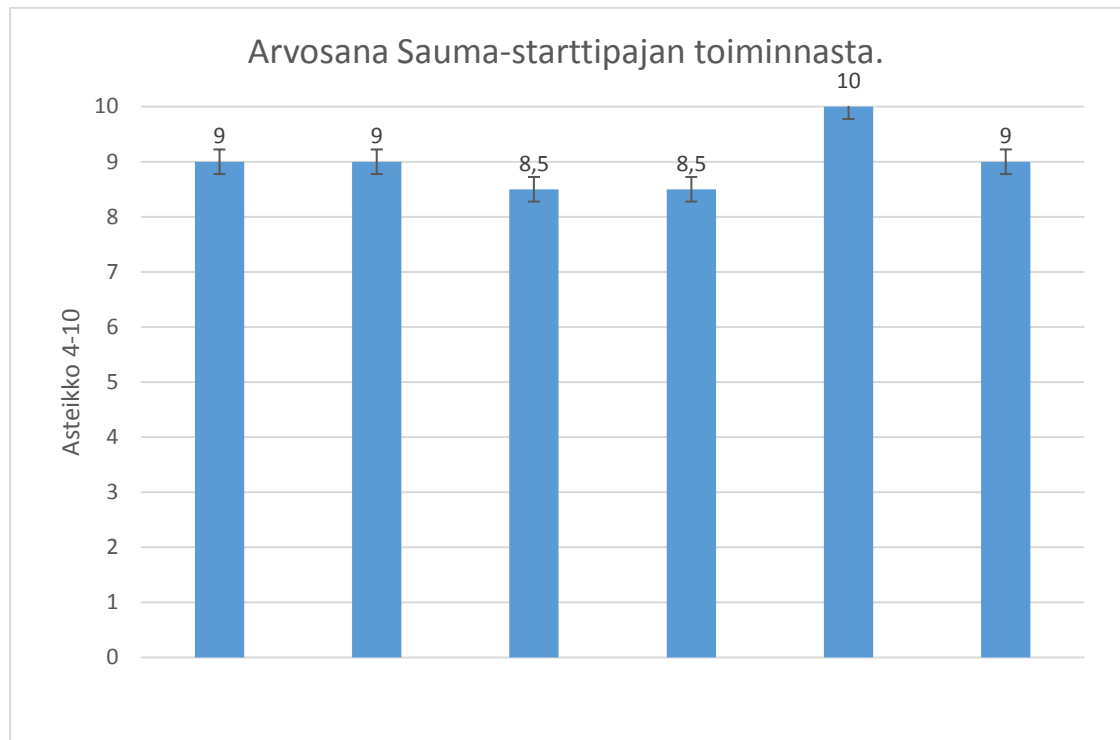
Parasta, jaa...varmaan just se että pääs niinku tekemään muitten ihmisten kanssa ja oli jotain minkä takia lähtee ulos talosta ja tietenkin se oli mukavaa myös, yleensä ku me tehtiin asioita niin siellä oli mukava olla, ei sieltä mitään yksittäisiä parhaita asioita tuu mieleen.

Eräs haastateltava koki, että toimintaa voisi kehittää lisäämällä ulkoilua. Lisäksi hän koki, että pieni budjetti, perjantaipäivien pois jäänti ja ulkoilun vähentyminen laskivat arvosanaa. Haastateltava koki itselle tärkeäksi yhdessä tekemisen, sekä erilaiset vierailut.

...että semmosta niinku parannettavaa ainaki, ku siinä ne perjantaipäivät jäi pois siitä...niin mää oisin mielellään, niitä semmosia niinku ulkonäköpäiviä halunnut lisää siihen, ne kun jäi pois siitä tai hyvin paljon vähemmälle. Mutta kyllähän se muute on semmosta tosi hyvää semmosta, öö, alotustoimintaa tai jos on ollu pitkään kotona että.

Haastateltavista yksi koki, ettei kykene antamaan palautetta toiminnan kehittämiseen.

No en tiiä, toi on ollu aina tosi vaikee kysymys, jos multa kysytään, et voisko jotain asiaa kehittää, ku mää en tiiä.

KUVIO 3. Nuorten antama arvosanjakauma Sauma-starttipajan toiminnasta.

Haastateltavat antoivat Sauma-starttipajan toiminnalle keskiarvosanaksi 9, arvoasteikolla 4 - 10.